

Ն. Գ. ԿՐԻՆԵՆԿՈ

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՈՐԵՆՔԸ

342.8(47)
4-85

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԳՁՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1937

1 MAR 2010

342.8 (A2)
4-85

Ն. Վ. ԿՐԻԼՆԵՆԿՈ

այ

ԽՍՀ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՈՐԵՆՔԸ

★

1862

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ 1937

1420
37

ԽՍՀՄ-Ի ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՍԻՍՏԵՄԸ

1937 թվի հուլիսի 9-ին ԽՍՀ Միության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեյի 4-րդ նստաշրջանն ընդունեց նոր ընտրական որենքը՝ «ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ընտրությունների կանոնադրությունը», վորի նախագիծը քննության եր առնվել և հասկանալիություն ստացել ՀամԿ(Բ)Կ Կենտկոմի հունիսյան պլենումի կողմից:

Ստալինյան մեծ Սահմանադրությունը և նոր սոցիալիստական ընտրական որենքը սերտորեն կապված են իրար հետ և հանդիսանում են որդանապես մի ամբողջություն:

Ընկեր Ստալինը խորհուրդների Համամիութենական Արտակարգ VIII համագումարում տված իր պատմական զեկուցման մեջ ասել է.

«Մեր խորհրդային հասարակությունը հասավ այն բանին, վոր նա արդեն հիմնականում իրականացրեց սոցիալիզմը, ստեղծեց սոցիալիստական հասարակարգ, այսինքն՝ իրականացրեց այն, ինչ վոր մարքսիստների մոտ այլ կերպ կոչվում է կոմունիզմի առաջին կամ ստորին փուլը»¹⁾

Ստալինյան Սահմանադրության մեջ առավելադույն պարզությամբ ձևակերպված ու ամրապնդված են խորհրդային սոցիալիստական պետության և սոցիալիստական իրավունքի ըսկըբունքները՝ սոցիալիզմի՝ կոմունիզմի առաջին փուլի ժամանակաշրջանում:

1) Ստալին— «ԽՍՀՄ Սահմանադրության նախագծի մասին», Հայկուհրատի 1936 թ. հրատարակություն, էջ 22:

Ստալինյան ընտրական որոնքում ամենամանրամասն ձևով մշակված են ընտրությունները կատարելու կարգը, սլաքմաններն ու տեխնիկան, վորոնք ԽՍՀ Միության քաղաքացիների համար լրակատար հնարավորություն են ապահովում՝ գործնականում իրականացնելու Սահմանադրության մեջ գրված ընդհանուր, ուղղակի ու հավասար ընտրական իրավունքը՝ դադոնի քվեարկությամբ:

Սոցիալիզմի յերկրի նոր ընտրական որոնքն աշխարհիս ամենադեմոկրատական ընտրական որոնքն է:

Հայտնի յե, վոր Սահմանադրության հուչակած սկզբունքների կենսագործումը կախված է ընտրական որոնքի բովանդակությունից, այն բանից, թե ինչպես է ձևակերպված նրա յուրաքանչյուր տողը: Բուրժուական պարլամենտարիզմի պատմությունը բավականաչափ փաստեր ու որինակներ գիտես այն մասին, թե ինչպես սահմանադրություններում համապատասխան ձևով խմբագրած ընտրական որոնքի և նրա սահմանած ընտրությունների այս կամ այն «տեխնիկայի» ողնությունը փաստորեն ի չիք են լինում սահմանադրություններում հուչակված իրավունքները:

Ընկեր Ստալինը բուրժուական սահմանադրությունների «դեմոկրատիզմի» մասին հետևյալն է ասում.

«Դեմոկրատիզմի տեսակետից բուրժուական սահմանադրությունները կարելի յե յերկու խմբի բաժանել. սահմանադրությունների մի խումբն ուղղակի ժխտում է կամ փաստորեն վողնչելի յե վերածում քաղաքացիների իրավունքների հավասարությունը և դեմոկրատական սղատությունները: Սահմանադրությունների մյուս խումբը սիրով ընդունում է և մինչև անդամ ցուցադրում է, դեմոկրատական սկզբունքները, բայց միաժամանակ այնպիսի վերադասումներ ու սահմանափակումներ է անում, վոր դեմոկրատական իրավունքներն ու սղատությունները բոլորովին խեղաթյուրված են դուրս գալիս: Նրանք խոսում են հավասար ընտրական իրավունքների մասին բոլոր քաղաքացիների համար, բայց տեղնուտեղը սահմանափակում են դրանք նստա-

կեցությունը և կրթական ու նույնիսկ դույքային ցենզով: Նրանք խոսում են քաղաքացիների հավասար իրավունքների մասին, բայց տեղնուտեղը վերադասում են անում, վոր այդ չի վերաբերում կանանց կամ նրանց վերաբերում է մասամբ: Յեվ այլն և այլն»: ¹⁾

Շատ ավելի մեծ թվով այդպիսի վերադասումներ ու սահմանափակումներ կան բուրժուական ընտրական որոնքներում:

Վ. Ի. Լենինն ասում էր. «Դեմոկրատիա չնչին փոքրամասնության համար, դեմոկրատիա հարուստների համար, ահա թե ինչպիսին է կապիտալիստական հասարակության դեմոկրատիզմը: Յեթե մենք կապիտալիստական դեմոկրատիայի մեխանիզմը մոտիկից դիտենք, ապա կտեսնենք ամեն տեղ և ամենուրեք, և՛ ընտրական իրավունքի «մանր», վորպես թե մանր, մանրամասնություններում (նստակեցության ցենզ, կանանց բացառում և այլն), և՛ ներկայացուցչական հիմնարկությունների տեխնիկայում, և՛ ժողովների իրավունքի փաստորեն արդեւման մեջ (հասարակական շենքերը «աղքատների» համար չեն»), և՛ ամենուրյա մամուլի զուտ կապիտալիստական կազմակերպման մեջ և այլն և այլն, մենք կտեսնենք դեմոկրատիզմի սահմանափակում ու սահմանափակում: Այդ սահմանափակումները, բացառումները, բացառությունները, արդեւումները՝ չքավորների համար, այդ բոլորը մանր բաներ են թվում, մանավանդ այն մարդու աչքում, ով ինքը յերբեք կարիք չի տեսել և մոտիկ չի յեղել ճնշված դասակարգերին, նրանց մասսայական կյանքին (իսկ այդպիսին և բուրժուական հրապարակախոսների ու քաղաքագետների իննը տասերորդականը, յեթե վող ինսուրինը հարյուրերորդականը), — սակայն միասին վերցրած՝ այդ սահմանափակումները չքավորությունը զրկում, դուրս են մղում քաղաքականությունից, դեմոկրատիայում ակտիվ մասնակցություն ունենալուց:

¹⁾ Ստալին — ԽՍՀ Միության Սահմանադրության նախագծի մասին, Հայկուհրատի 1936 թ. հրատարակություն, էջ 38:

Մարքսը հիանալիորեն ըմբռնել և կապիտալիստական դեմոկրատիայի այդ եյուրօքունը՝ կոմունայի փորձի իր անալիզում ասելով. մի քանի տարին մեկ անդամ ճնշվածներին իրավունք են տալիս վորոշելու, թե ճնշող դասակարգի ներկայացուցիչներին հատկապես վորը պետք և լինի պարլամենտում իրենց ներկայացուցիչը և ճնշի իրենց»։¹⁾

Կապիտալիստական յերկրներում տիրապետող դասակարգը հանդիսանում է բուրժուազիան։ Նա ձգտում է ընտրությունների տեխնիկայի համապատասխան կազմակերպման ճանապարհով, ամեն տեսակի իրավական կեռերի, մեկնաբանությունների ու պարզաբանումների միջոցով ընտրություններին մասնակցելուց հեռու պահել վորքան կարելի յե ավելի չափ աշխատավորական խավեր, նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ նա ստիպված է լինում ձեռնադրեն ընդհանուր ընտրական իրավունք հայտարարել։

Կապիտալիստական յերկրների աշխատավորները սահմանադրական որենքներն ու ընտրական իրավունքի տեխնիկան պետք է իմանան, վորպեսզի բուրժուազիայի համար ավելի դժվար լինի խաբել նրանց, և թույլ չտան, վոր ճմլվեն աշխատավորների առանց այն ել սահմանափակ իրավունքները։

Մեր սոցիալիստական պետության մեջ բանվորները, կուլտնտեսականներն ու բոլոր աշխատավորները պետք է իրենց յերկրի Սահմանադրությունն ու ընտրական որենքն ուսումնասիրեն նրա համար, վորպեսզի իմանան, թե իրենք ինչպես կարող են ամենից լավ ոգտադործել Ստալինյան Սահմանադրությամբ իրենց տրված իրավունքները՝ սոցիալիստական կարգը ՍՍՀՄ-ում ամրապնդելու ու զարգացնելու համար։

Բուրժուական պարլամենտորիզմի պատմությունը ցույց է տվել, վոր այն հիմնական հնարքներն ու խորամանկությունները, վորոնց զմեկ է բուրժուազիան ընտրական որենքի տեխնիկան մշակելիս, վերաբերել են ընտրական ոկրուգներ ստեղծելու սխտեմին, ընտրական ցուցակներ կազմելու կարգին, թեկնածու-

ներ առաջադրելու սխտեմին, քվեարկելու և ձայները հաշվելու սխտեմին, աքիտացիայի աղատությունն իրականացնելու իրավունքին։

Յեվ այդ պատահականությունն է. բուրժուազիան հասկանում է, թե պայքարող քաղաքական կուսակցությունների առկայության դեպքում ինչպիսի խոշոր դեր է խաղում ընտրությունների այս կամ այն սխտեմը, քվեարկելու և ձայները հաշվելու այս կամ այն սխտեմը սահմանելը։

Այսպես որինակ՝ մի քանի բուրժուական յերկրներում կիրառվում է ընտրությունների համեմատական սխտեմը։ Բաղմաթիվ քաղաքական կուսակցությունների առկայության դեպքում այդ սխտեմն ավելի դեմոկրատական է, քան, այսպես կոչված՝ մաթորիտար սխտեմը։ Ընտրությունների համեմատական սխտեմի դեպքում յուրաքանչյուր կուսակցություն առաջադրում է իր թեկնածուների վորոշակի ցուցակն ըստ ընտրական ոկրուգների, ըստվորում ընտրողը ձայն է տալիս ամբողջ ցուցակին, հաճախ միայն նրա համարին։ Այնուհետև պատգամավորական տեղերի թիվը բաշխվում է համաձայն այն ձայների թվի, վոր ըստացել է մրցող ցուցակներից յուրաքանչյուրը։ Այդպիսով նույնիսկ համեմատաբար քիչ ձայներ ստացած կուսակցությունը կարող է պահանջել, վոր իր ցուցակի առաջին թեկնածուներն ընկնեն ընտրվածների թվի մեջ։ Այս ընտրական սխտեմի արատն այն է, վոր ընտրողին նա կտրում է կենդանի մարդկանցից՝ պատգամավորներից։

Իսկ ձայները հաշվելու մաթորիտար ընտրական սխտեմով բացարձակ մեծամասնության սխտեմով՝ ամբողջապես անցնում է այն կուսակցության ցուցակը, վորը բացարձակ մեծամասնություն է ստացել, այսինքն՝ տված բոլոր քվեների կեսից ավելին։ Արդյունքն այն է լինում, վոր մյուս կուսակցությունները բոլորովին առանց ներկայացուցիչների յեն մնում։

Ավելի վատ է հարաբերական մեծամասնության ընտրական սխտեմը։

Անգլիայում, վորտեղ ընտրությունների ժամանակ պայքա-

1) Լենին— Յերկեր, հատ. XXI, ուս. հրատ., էջ՝ 430։

րում են կոնսերվատորների (սահայանդականների), լիբերալների (ազատամիտների), լեյբորիստների (աշխատանքի) և կոմունիստական կուսակցությունների, յուրաքանչյուր ընտրական ուղիով ընտրված և համարվում այն թեկնածուն, վորը ձայների հարաբերական մեծամասնությունն է ստացել: Յեթե, որինակ, ընտրությունների ժամանակ մի թեկնածուն ստացել է 2000 ձայն, մյուսը՝ 1900, յերրորդը՝ 1800 և չորրորդը՝ 750 ձայն, ապա ընտրված է համարվում 2000 ձայն ստացողը, թեև, փաստորեն ընտրողների յերկու յերրորդից ավելին նրան դեմ են արտահայտվել: Այս դեպքում չորրորդ թեկնածուն զրկվում է 150 ֆ. ստերլինգ դրամականից, վորովհետև նա բոլոր քվեարկողների մեկ ութերորդից պակաս ձայն է ստացել:

Ընտրությունների այսպիսի խորամանկ տեսնիկայի շնորհիվ 1931 թ. լեյբորիստները, վորոնք 6·650 հ. ձայն էլին չահել, ըստացան 52 մանդատ, իսկ կոնսերվատորները, վորոնք 12 միլիոն ձայն էլին չահել, այսինքն ընդամենը յերկու անգամ ավելի, ստացան 471 մանդատ, այսինքն՝ ինն անգամ ավելի:

Փաշիստական յերկրներում փաստորեն ընտրական իրավունքը վերացված և դեմոկրատիան վոչնչացված է: Այսպես՝ Փաշիստական Իտալիայում «ընտրությունների» ժամանակ հանդես է դալիս միայն մեկ ցուցակ, վոր կազմում է այսպես կոչված՝ «Փաշիզմի մեծ խորհուրդը» (այս խորհրդի անդամներին նշանակում ու հռացնում է անձամբ ինքը՝ կառավարության գլուխը՝ Մուսոլինին): Քվեարկվում է ամբողջ ցուցակը՝ 400 թեկնածուներով: Ընտրողը պարտավոր է քվեաթերթիկի վրա գրել՝ «այո» կամ «վոչ»: Սակայն դրա հետ միասին տերրորն այնքան ուժեղ է, վոր քիչ համարձակներ են գտնվում, վորոնք պատասխանում են՝ «վոչ»:

Բուրժուա-դեմոկրատական յերկրներից վոչ մեկում ընտրությունները փաստորեն վո՛չ ընդհանուր են, վո՛չ հավասար: Նախ և առաջ չատ կապիտալիստական յերկրներում (մասնավորապես Ֆրանսիայում, Բելգիայում և Շվեյցարիայում) ընտրական իրա-

վունք չունեն կանայք, այսինքն չափահաս բնակչության կեսը:

Նույնիսկ «ամենադեմոկրատական» բուրժուական յերկրներում որենքները զանազան ցենզային պահանջներ են առաջադրում— գույքային, կրթական, տարիքի, նստակեցության և այլ ցենզեր:

Գույքային ցենզ անաքող կերպով գոյություն ունի, որինակ, Ամերիկայի մի քանի նահանգներում և Կանադայի պրովինցիաներում: Գույքային ցենզը չատ ավելի լայնորեն կիրառվում է յերկրորդ պալատի ընտրությունների ժամանակ, վորը բուրժուական յերկրներում սովորաբար հանդիսանում է ռեակցիայի կենտրոնը և վորեւե առաջադիմության արդելակը:

ԱՄՆ-ի Ալաբամա նահանգում ըստ ընտրական որենքների ընտրություններին մասնակցելու համար պահանջվում է, վոր ընտրողն ինքը, կամ իր կնոջ միջոցով «տիրապետելիս լինի» նույն նահանգում քառասուն ակր հողի և ապրելիս լինի այնտեղ: Կամ թե ընտրողն ինքը, կամ իր կնոջ միջոցով պետք է տիրապետի անչարժ գույքի, վոր գտնվելիս լինի նույն նահանգում և հարկատվության համար դնահատված լինի 300 դոլլար կամ ավելի բարձր: Գետրգի նահանգում ընտրողից պահանջվում է, վոր անձամբ տիրապետելիս լինի առնվազն 40 ակր հողի, կամ ունենա 500 դոլլար արժողութայամբ անչարժ գույք: Բացի այդ, պահանջվում է «լավ» բնավորություն ունենալ և հասկանալ քաղաքացիական պարտականությունները:

Շվեդիայում վերին պալատում կարող են ընտրվել միայն այն աղամարդիկ ու կանայք, վորոնք մինչև ընտրություններն առնվազն վեց տարվա ընթացքում ունեցել են պետական ֆինանսական մարմինների կողմից վոչ պակաս քան 50 հազար կրոն գնահատած գույք, կամ թե գույքային ու յեկամտային հարկ են վճարել առնվազն 3 հազար կրոն:

Անգլիայում արդյունաբերական ու առևտրական ձեռնարկությունների տերերը, ինչպես և նրանց կանայք, վորոչ դեպքերում յերկրորդ քվեն տալու իրավունք ունեն:

Բուրժուական յերկրներում աշխատավորությունն ընտրական իրավունքներից զրկելու գործում մեծ նշանակություն ունեն տարիքի ցենզի, նստակեցություն, կրթական և այլ ցենզերի սահմանափակումները:

Բուրժուական յերկրների մեծ մասում, նույնիսկ բուրժուազեմոկրատական յերկրներում, ընդհանուր քաղաքացիական չափահասություն տարիքը խիստ տարբերվում է այն տարիքից, վոր իրավունք է տալիս ընտրել ներքին ու վերին պալատներում և ընտրվել այս և այն պալատում:

Այն յերիտասարդը, վոր քաղաքացիական տեսակետից լրիվ չափով իրավասու և գործունակ է համարվում, որենքի խախտման համար յենթակա յե պատասխանատվության և լիակատար չափով կրում է սահմանված պատիժը, այդ յերիտասարդը, ընտրություններին մասնակցելու տարիքային ցենզի բարձրացման հետևանքով, հեռացվում է քաղաքական կյանքին մասնակցելու հնարավորությունից:

Պետք է նկատի ունենալ մի հանգամանք ևս: Կապիտալիստական յերկրներում բուրժուայի և բանվորի կյանքի միջին տեվողությունը խիստ տարբերվում են իրարից:

Որինակ՝ բուրժուաների ու կալվածատերերի նշանակալից մասն ապրում է մինչև 60 տարեկան հասակը, բայց բանվորները, գաղանային շահագործման, աշխատանքի դժոխային պայմանների, բնակարանային նույնպիսի պայմանների հետևանքով, չափունակ կիսաքաղց մնալու, գործազրկություն հետևանքով չատքիչ է պատահում, վոր այդ տարիքին հասնեն: Դրա համար ել տենելոր դասակարգերի և պրոլետարիատի տոկոսային հարարեությունը կապիտալիստական յերկրների բնակչության ավելի տարիքավորներին խմբերում այլ է, քան ավելի յերիտասարդ խմբերում:

Վորպես կանոն, բուրժուական յերկրներում ներքին պալատի պատգամավոր ընտրելու և ընտրվելու իրավունք տվող տարիքը տարբերվում են միմյանցից: Այդ յերեվում է հետևյալ աղյուսակից.

Յերկրի անունը	Ընտրելու իրավունք ունեն	Ընտրվելու իրավունք ունեն
Շվեյցարիա	20 տար.	21 տար.
Չեխոսլովակիա	21 »	30 »
Բելգիա	21 »	25 »
Ֆրանսիա	21 »	25 »
Անգլիա	21 »	25 »
ԱՄՆ	21 »	25 »
Ճապոնիա	25 »	30 »

Արգենտինայում և Մեքսիկայում ընտրվելու իրավունքն ըսկըսվում է միայն 25 տարեկան հասակից, ըստ վորում Մեքսիկայում ամուսնացածներն ընտրական իրավունք են ստանում 21 տարեկան հասակից: Այս յերկու յերկրներում ել կանայք ընտրական իրավունքներ չունեն:

Ֆրանսիայի հիմնական սահմանադրությունների պատմություն միջոցով կարելի յե հետեվել ու տեսնել, թե բուրժուական սահմանադրություններն ինչպես են ավելի ու ավելի բարձր տարիքային ցենզ սահմանել.

	Ընտրող- ների տարիքը	Ներքին պա- լատի պատ- գամավորնե- րի տարիքը	Վերին պալատի պատգամավորների տարիքը
1. 1791 թվի սահմանա- դրութունը	21 տար.	25 տար.	Վերին պալատ չկա
2. 1793 թվի սահմանա- դրութունը (ամենա- դեմոկրատիկ բուր- ժուական սահմանա- դրութունը)	21 »	21 »	» » »
3. 1814 թվի սահմանա- դրութունը (ամեա- ռեակցիոնը, վոր հրա- պարակվել է Բուր- բոնների վերականգ- նման ժամանակ . .	30 »	40 »	25—30 տարեկան (վո- րովհետև ընտրվում ու նշանակվում են տխուր- սավոր ազնվականու- թյունը)
4. 1830 թվի Հուլիսյան միապետության սահ- մանադրութունը . .	25 »	30 »	25—30 տարեկան
5. 1848 թվի հանրապե- տական սահմանա- դրութունը	21 »	25 »	Վերին պալատ չկա
6. 1875 թվի մինչ ուր դործող սահմանա- դրութունը	21 »	25 »	40 տարեկան

Սովորաբար բուրժուազիայի պաշտպանները ընտրական տարիքային բարձր ցենզի անհրաժեշտությունը հիմնավորում են նրանով, վոր որենադրական աշխատանքին մասնակցելու հա- մար վորոշ հասունություն է հարկավոր: Այս պատճառաբանու- թյան կեղծութունը յերևում է նրանից, վոր նախ՝ ինչպես ար- դեն նշեցինք, որենք ընդունում է, վոր այդ նույն անձնավորու- թյունը հասունացած է ամեն մի քաղաքացիական դործունեյու- թյան համար, ամուսնանալու և յերեխաներ դաստիարակելու հա- մար, այնքան հասունացած է, վոր կարող է իր բոլոր արարքնե-

րի համար պատասխանատու լինել քրեական դատարանի առջև, վերջապես այնքան հասունացած է, վոր կարող է գինյո- յական ծառայություն կատարել և թնդանոթի միս դառնալ: Յերկրորդ՝ ընտրությունների ժամանակ ունեվոր դասակարգե- լից հաճախ ավելի փոքր տարիքային ցենզ է պահանջվում:

Ֆրանսիական 1814 թվականի ռեակցիոն սահմանադրությամբ սահմանված էր, վոր վերին արխատկրատական պալատում հեր- ցոզները, կոմսերը, բարոնները, իշխանազները կարող են ըն- տրվել 25—30 տարեկան հասակում, իսկ ներքին պալատում կա- րող են ընտրվել միայն 40 տարին լրացրած անձինք:

Նույն պատկերը մենք տեսնում ենք ժամանակակից Հուն- դարիայում: 1926 թվականի որենքի համաձայն Հաբսբուրգների տան իշխանազները «ժառանգական իրավունքի» ուժով կարող են վերին արխատկրատական պալատն ընդունվել 24 տարեկան հա- սակից, հերցոզները, կոմսերը, բարոնները՝ նույնպես 24 տարե- կանից, մյուս բոլոր պատգամավորներն այդ պալատում կարող են ընտրվել 35 տարեկան հասակից: Իսկ ներքին պալատում պատգամավոր կարող են ընտրվել միայն 30 տարեկան հասակից սկսած: Նույն Հունդարիայում բարձրագույն կրթություն ունե- ցած անձինք ընտրական իրավունք են ստանում հասակից ան- կախ:

Ցարական Ռուսաստանում բոլորը չափահաս էյին համար- վում 21 տարեկան հասակից, իսկ ցարը՝ 16 տարեկանից: Հա- լավսլավիայում թագավորն ու դաժաժառանգը չափահաս են հա- մարվում 18 տարեկան հասակից: Միապետական պետությունե- րի մեծ մասում միապետն ավելի շուտ է չափահաս համարվում, քան մյուս քաղաքացիները: Այսպիսով տարիքային ցենզն ամե- նեվին էլ ընտրողի «հասունության» նկատառումներով չի ստեղծ- ված: Պետությունը կառավարելու համար միապետը «հասու- նանում» է 16 կամ 18 տարեկան հասակում: Այդ սահմանափա- վումների նպատակը պարզ է— բանվոր դասակարգի ու աշխա- տավորության յերիտասարդությանը հեռու պահել յերկրի քա- ղաքական կյանքին մասնակցելուց:

Միայն բանվորներին ու գյուղացիներին խորհրդային սոցիալիստական պետութիւնն է, վոր 18 տարին լրացրած յերկու սեռի քաղաքացիներին լիակատար ու անսահմանափակ իրավունակութիւն է տալիս վճռականապէս բոլոր բնագավառներում— և՛ ակտիւ, և՛ պասիւ վնտրական իրավունք, և՛ քաղաքացիական լիւրավութիւն:

Այդպիսով, սոցիալիստական պետութեան ընտրական իրավունքն ամենադեմոկրատականն է:

Նստակեցութեան ցենդն ընտրական իրավունքը սահմանափակելու շատ սիրոված մեթոդն է: Այդ ցենդով պահանջվում է, վոր ընտրելու, իսկ հաճախ ել ընտրվելու համար հարկավոր են վորոշ թվով ամիսներ, իսկ յերբեմն ել տարիներ ապրած լինել տվյալ ընտրական ոկրուղում, իսկ յերբեմն, նույնիսկ տվյալ համայնքում կամ այնտեղ ունենալ բնակարան կամ ձեռնարկութիւն: Վերջին վերապահումը շատ նշանակալից է: Բուրժուան կամ կալվածատերը վորքան ցանկանում է՝ կարող է իր բնակավայրը փոխել, բայց քանի վոր նրա դործարանը, կալվածքը, տունը, կամ նույնիսկ բնակարանը տեղն են մնում, նա նստակեցութեան ցենդի բացակայութեան հիմունքներով յերբեք չի զրկվում ընտրական իրավունքից: Այնինչ միլիոնավոր բանվորներ, մանաւանդ սեղոնայիններ և այլ աշխատավորներ, վորոնք աշխատանք վորոնելով ստիպված են հաճախակի փոխել իրենց բնակավայրը, հենց միայն այս մեկ փաստի հետեանքով զրկվում են ընտրական իրավունքներից, և այդպիսով, ինչպէս շատ շեշտակի նշել է մի գիտնական, բնակավայրի փոփոխումը հալածարարութիւն է ծանր վտարագործութեան և բանվորներին ու աշխատավորներին զրկում է ընտրական իրավունքներից:

Կ. Մարքսն իր «Լուի Բոնապարտի բրյումերի 18»-ը անմահ աշխատութեան մեջ ցույց է տալիս, թե բուրժուազիան ինչպէս եր ողտագործում նստակեցութեան ցենդը: Յերբ 1848 թվի փետրվարյան հեղափոխութիւնը հանդիսավոր կերպով ընդհանուր ընտրական իրավունք հայտարարեց, դրանից հետո «բուրժուական հանրապետականները չկարողացան ջնջել այդ դեպքը: Նը-

րանք ստիպված յեղան բաւարարվել լրացուցիչ սահմանափակող կետով, վորի հիման վրա ընտրողից պահանջվում էր, վոր նա վեց ամիս ապրած լինէր ընտրութեան վայրում»:¹⁾

1849-1850 թվերի ռեակցիոն աղգային ժողովը չէր համարձակվում ուղղակի վերացված հայտարարել ընդհանուր ընտրական իրավունքը. 1850 թվի մայիսի 31-ի որենքով այդ իրավունքը վերացվեց այն պահանջի միջոցով, ըստ վորի ընտրողից պահանջվում էր, վոր յերեք տարի նա ապրած լինէր ընտրութիւնների վայրում, ըստ վորում ընտրութիւնների վայրում բանվորների ապրած լինելու ժամանակամիջոցը պետք է վավերացված լինէր աշխատանք տվողի կողմից:

«Մայիսի 31-ի որենքը,— գրում է Մարքսը,— ընտրական ցուցակներից դուրս դցեց առնվազն յերեք միլիոն ձայն, վորով ընտրողների թիւը պակսեցրեց մինչև յոթ միլիոնը»:²⁾

Հունգարական պարլամենտի պատգամավորների ընտրութեան 1925 թ. ոգոստոսի 25-ի որենքը նույնանման բացահայտ կերպով նստակեցութեան ցենդի պատրվակով բանվորներին զրկում է ընտրական իրավունքից՝ պահանջելով, վոր նրանք յերկու տարի ապրած լինեն ընտրական վայրում, կամ թե բնակարան ունենան միևնույն համայնքում:

Սակայն որենքը նստակեցութեան ցենդի պահանջից հողատուրութեամբ աղատում է չինովնիկներին, տերտերներին, բուրժուական ինտելիգենցիային և այլն:

Բոլոր կապիտալիստական յերկրներում այդ նստակեցութեան ցենդը զոյութիւն ունի: Ամենապակասը մեկ ամիս է— Նոր Զելանդիայում (անգլիական դոմինիոն): Ամենաբարձրը— Նոր Զելանդիայում՝ 3 ամիս, Ֆրանսիայում և Բելգիայում՝ 6 ամիս, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում՝ մի քանի ամսից մինչև 2 տարի, իսկ ըստ ընդհանուր կանոնի— 1 տարի:

1) Մարքս և Ենգելս— Յերկեր, 4. VIII, 334:

2) Մարքս և Ենգելս— Յերկեր, 4. VIII, 42 365:

Բուրժուական լրջախոհ հետազոտող Ա. Լոուենլը ստիպված է հավաստել, վոր նստակեցության պահանջը, բացի մուրացկաններից և չաշխատող զանազան տեսակի մարդկանցից, — վորոնք՝ նրա կարծիքով՝ իրավացիորեն են զրկված ընտրական իրավունքներից, — այդ պահանջը ընտրական իրավունքից «զրկում է նաև արժանավոր արհեստավորներին, վորոնք իրենց զբաղմունքի հետ կապված հանգամանքների դրամամբ տեղից-տեղ են փոխադրվում, և այլ անձանց, վորոնք իրենց պրոֆեսիայի կապակցությամբ ստիպված են մի վայրից մյուսը տեղափոխվել»։ Ա. Լոուենլը վորպես որինակ բերում է «Թայմս»-ում տպագրված մի ուսուցչի նամակը, վորով վերջինը գանգատվում է, թե ինքը համալսարանը փայլուն կերպով ավարտելուց հետո իր կյանքի 40 տարվա ընթացքում վոչ մի անգամ ընտրելու իրավունք չի ստացել, վորովհետև՝ ըստ իր աշխատանքի բնույթի՝ շարունակ տեղից — տեղ փոխադրվելով, յերբեք չի կարողացել նստակեցության ցենզ ձեռք բերել։

Նստակեցության ցենզ սահմանելը սովորաբար պատճառաբանվում է կամ նրանով, վոր ընտրողը, վորպես թե, պետք է ծանոթ լինի տեղական պայմաններին, իսկ այդ ձեռք է բերվում միևնույն տեղը յերկար ժամանակ ապրելու պայմանով, կամ թե՛ ընտրողների ցուցակները կաղմելու տեխնիկական դժվարություններով։

Այս պատճառաբանությունները վոչ մի քննադատության չեն դիմանում։ Ցուցակները կաղմելու տեխնիկական դժվարության պատճառաբանությունը լիովին հերքվում է ԽՍՀ Միության ընտրական որենքով, վորը «քվեարկելու իրավունքի վկայական» մտցնելով՝ փայլուն կերպով լուծել է ընտրություններին մասնակցելու հարցը այն քաղաքացիների նկատմամբ, վորոնք փոփոխում են իրենց բնակավայրը։

Պետք է նշել, վոր բուրժուական յերկրներում նստակեցության ցենզն իրականում ավելի բարձր է, քան սահմանված է որենքով, վորովհետև ընտրություններին մասնակցելու համար ընտրողն ընտրության վայրում պետք է ապրի մինչ ցուցակներ

կաղմելը վոչ միայն այնքան ամիս կամ տարի, վորքան սահմանված է որենքով, այլև ընտրողների ցուցակները կաղմելուց հետո ել պետք է նույն տեղն ապրի մինչև ընտրությունների պահի։ Յեթե նա ընտրություններից առաջ մի ուրիշ տեղ է գնում, գրանով իսկ զրկվում է քվեարկությանը մասնակցելու հնարավորությունից։

Մեր ընտրական որենքը վոչ մի նստակեցության ցենզ չի ձանաչում։ Ցուրաքանչյուր ընտրող, յերբ ել փոխելու լինի իր բնակավայրը, իր նոր բնակավայրում կարող է իրադրոճել իր ընտրական իրավունքը։

Կրթական ցենզը, այսինքն՝ այն պահանջը, վորով ընտրելու կամ ընտրվելու իրավունքի համար մարդ վորոչ կրթություն պետք է ունենա, բղիտում է նրանից, վոր ուսման վարձի բարձրության, սեփական միջոցներով ապրելու անկարելիության հետևանքով (քանի վոր այնտեղ պետությունն ուսանողներին թուշակ ու հանրակացարաններ չի հատկացնում), ինչպես և կապիտալիստական կարգերին հատուկ մի շարք ուրիշ պատճառներով՝ բուրժուական յերկրներում կրթությունը՝ և մասնավորաբար՝ Կաղույն կրթությունն՝ ունեւոր դասակարգերի արտոնությունն է հանդիսանում։

Անգլիան համալսարանական կրթություն ունեցողների համար արտոնյալ դիրք է ստեղծում. նրանք առանձին լրացուցիչ պատգամավորներ են ընտրում՝ այսպես կոչված՝ համալսարանական ընտրական ուղրուղներից։ Այսպիսով, քաղաքացիների այս կատեգորիան լրացուցիչ ձայնի իրավունք ունի։

Կրթական ցենզն առավել ևս բացահայտ կերպով անց է կացված Հունգարիայում։ Մենք արդեն հիշատակել ենք, վոր այնտեղ տղամարդիկ ձայնի իրավունք են ստանում 24 տարեկանից սկսած, սակայն այդ իրավունքը տրվում է միայն ժողովրդական տարրական դպրոցի 4 դասարանն ավարտած լինելու վկայական ներկայացնելու դեպքում։ Իսկ յեթե տղամարդը բարձրագույն դպրոց է ավարտել, նա ընտրական իրավունք է ստանում նաև մինչև 24 տարեկան հասակին հասնելը։

1420
37

Հունգարիայում կանայք 30 տարեկանից ընտրական իրավունք են ստանում, յեթե ավարտել են ժողովրդական դպրոցի 6 դասարանը, և միայն «յերեք որինական դավալ» ունեցողներին արտոնություն են տրվում— նրանց համար բավական է 4 դասասարանն ավարտելու փաստը:

Չափազանց նշանակալից է, վոր յեթե կինն ապրում է ժառանգական գույքի յեկամուտով, ապա նրա համար ևս բավական է 4 դասարանն ավարտած լինելը: Գույքի գոյությունը փոխարինում է կրթությանը:

Բարձրագույն դպրոց ավարտած կանայք ընտրական իրավունքից ռզմով են՝ անկախ իրենց տարիքից: ԱՄՆ-ի շատ նահանգներ պահանջ են մտցրել, վոր ընտրողը գրադետ լինի, — կարողանա անգլերեն գրել ու կարդալ: Ըստ անգլիացի խոշոր հետազոտող Բրայսի՝ այս և ուրիշ ճանապարհներով քվեարկելուց փաստորեն զրկվում են նեգրերի 80 տոկոսը, վորոնց հարավային նահանգներում տիրապետող դասակարգերը դիտավորյալ կերպով չեն թույլատրում կրթություն ստանալ: Նեգրերի, հնդիկների, եմիգրանտների նկատմամբ գրադիտությունը պարզելու քննությունը կատարվում է մեծ բժախնդրությամբ ու չկամությամբ:

Հաշվում են, վոր ԱՄՆ-ում նստակեցության, գրադիտության և այլ ցենզերի միջոցով մոտ 5 միլիոն մարդ զրկվում են ընտրական իրավունքից:

Մի շարք բուրժուական յերկրներում ընտրական իրավունքի սահմանափակումներ են արված ըստ ազգային-ցեղական նշանի:

Հարավ-Աֆրիկական Միության (բրիտանական դոմինիոն) սահմանադրությունը համարյա բոլոր նեգրերին ու հնդիկներին զրկում է ընտրական իրավունքներից: Այդ պետություն տերիտորիայի վրա ապրում են 1,5 միլիոն սպիտակամորթ մարդիկ, 5,4 միլիոն նեգրեր, 120 հազար հնդիկներ, իսկ ընտրական իրավունքից, ինչպես սահմանադրությունն է ասում, ռզմով են միմիայն «յեվրոպական ծագում ունեցող բրիտանական հպատակ-

ները»: Կապայի յերկրում, վոր Հարավ-Աֆրիկյան Միության մի մասն է, գունավոր ցեղերի բնակչությանն ընտրություններին թույլատրվում էր մասնակցել, սակայն հետեյալ պայմաններով.— ա) մասնակցողները 12 տարի պետք է ապրած լինեյին միևնույն տեղում, բ) պետք է ունենային յերեք հոգի սպիտակամորթ ընտրողի յերաշխավորություն, և գ) առնվազն յոթ տարի ազատված լինեյին «բնիկների մասին յեղած որենքներ»-ի ներգործությունից: Արգյունքը յեղավ այն, վոր ավելի քան յերկուս և կես միլիոն նեգրերից ու հնդիկներից Կապայի յերկրում ընտրական իրավունք ստանում էյին մոտ 50 հազար մարդ— ցեղերի ավազները, առեվտրականները և այլն:

Նոր Զելանդիայում, վորը հռչակված է իր «դեմոկրատական» սահմանադրությամբ, բնիկ ժողովուրդը՝ մաորիները, վորպես կանոն, չեն մասնակցում ընդհանուր ընտրություններին: Բոլոր մաորիները, վորտեղ էլ ապրելիս լինեն, կադմում են մեկ ընտրական տիրույթ և ընտրում են միայն չորս պատգամավոր, այնինչ սլավաթեյստը բաղկացած է 80 հոգուց: Միայն ունեվոր մաորիները կարող են մտցվել ընտրողների ընդհանուր ցուցակների մեջ:

Ավստրալիայում և Կանադայում տեղացի բնակչությունը (այսպես կոչված՝ «բնիկները»), վորպես կանոն, ընտրական իրավունքներից զուրկ են: Կանադայի վորոշ վայրերում ընտրական իրավունքներից զրկված են բրիտանական հպատակություն ընդունած հնդիկները, չինացիք:

Մի շարք յերկրներում ազգային-նասայական սահմանափակումները կատարված են քողարկված ձևով: Մենք արդեն հիշատակեցինք գրադիտության ցենզի մասին ԱՄՆ-ի վորոշ նահանգներում, վոր ուղղված է գլխավորապես նեգրերի դեմ:

Ֆաշիստական Գերմանիայում, վորտեղ ընտրական իրավունքը վերացված է, հրեաները զրկված են քաղաքացիություն իրավունքից, պետական պաշտոններ գրավելու իրավունքից, մի շարք թաղամասերում ապրելու իրավունքից:

Իմպերիալիստական պետությունների գաղութների բնիկ ժո-

դովորեղը, վորը հարյուրավոր միլիոնների յե հասնում, վոր-
պես ընդհանուր կանոն, չի մասնակցում այն պետութիւններին
պարլամենտների ընտրութեանը, վորոնց պատկանում են տվյալ
զաղութները:

Ընկեր Ստալինը բուրժուական սահմանադրութիւններին մա-
սին ասում է, վոր նրանք «իրենց հիմքում նացիոնալիստական
են, այսինքն՝ տիրապետող ազգերի սահմանադրութիւն են»:
«Բուրժուական սահմանադրութիւնները, — ասում է ընկեր
Ստալինը, — լուրջայն յեղնում են այն նախադրյալից, վոր ազգե-
րը և ռասաները չեն կարող իրավահավասար լինել, վոր կան
լիիրավ ազգեր և վոչ-լիիրավ ազգեր, վոր, բացի դրանից, գո-
յութիւն ունի ազգերի կամ ռասաների նաև յերրորդ կատեգո-
րիա, որինակ՝ զաղութներում, վորոնք ունեն ե՛լ ամելի պակաս
իրավունքներ, քան վոչ-լիիրավ ազգերը»:¹⁾

ԽՍՀՄ Ստալինյան Սահմանադրութիւնը «յեղնում է նրանից,
վոր բոլոր ազգերն ու ռասաներն իրավահավասար են»:

Խորհրդային Միութեան մեջ «... տարբերութիւնը մորթու
գոյնի կամ լեզվի, կուլտուրական մակարդակի կամ պետական
զարգացման մակարդակի միջև, ինչպես նաև վորեւէ այլ տար-
բերութիւն ազգերի և ռասաների միջև — չի կարող հիմք ծառա-
յել այն բանի համար, վորպեսդ արդարացի ազգային անիրա-
վահավասարութիւնը»:²⁾

ԽՍՀՄ քաղաքացիների իրավահավասարութիւնը՝ անկախ
նրանց ազգութիւնից ու ռասայից՝ յերկրի տնտեսական, պետա-
կան, կուլտուրական և հասարակական-քաղաքական կյանքի բո-
լոր բնադավաններում՝ ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 123-րդ հոդ-
վածի համաձայն՝ հանդիսանում է անսասան որեւէ, վորի խախ-
տումը պատժվում է խստորեն:

ԽՍՀՄ քաղաքացիներն ըստ խորհրդային ընտրական որեւէ

ոգտվում են ընտրելու և ընտրվելու իրավունքից, անկախ նրանց
ռասայական ու ազգային պատկանելիութիւնից:

Ընտրական իրավունքներն ըստ ազգային հատկանիշի սահմա-
նափակելու վորեւէ հնարավորութիւն վերացնելու համար խոր-
հրդային ընտրական որեւէ հատկապես սահմանում է, վոր
ընտրական բյուլետենները տպագրվում են համապատասխան
ընտրական ոկրուդի բնակչութեան լեզվով:

Բուրժուական յերկրներում բացի վերոհիշյալ սահմանափա-
կումներից՝ գոյութիւն ունեն ընտրական իրավունքների ելի մի
չարք սահմանափակումներ: Համարյա ամեն տեղ զինվորական
ծառայութեան մեջ գտնվող յերիտասարդութիւնն ընտրելու և
ընտրվելու իրավունք չունի, վորովհետեւ բուրժուական բանակ-
ների համար քաղաքական լուսավորութիւնը համարոր է զինվո-
րական դիսցիպլինայի քայքայման: Իսկ մեր Բանվորա-դյուղա-
ցիական Կարմիր բանակում քաղաքական լուսավորութիւնն ամ-
րապնդում և բարձրացնում է զինվորական դիսցիպլինան:
ԲԳԿԻ-ի շարքերում գտնվող ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիները հանդիսա-
նում են լիիրա՛ւ ընտրողներ:

Շատ բուրժուական յերկրներում ընտրական իրավունքներից
զրկված են այն անձինք, ովքեր ոգտվում են հասարակական բա-
րեգործութիւնից, գտնվում են ինամակալութեան տակ, ճանաչ-
ված են վորպես անվճարունակ պարտապաններ, գտնվում են ծա-
ռայութեան մեջ և այլն:

Ձանաղան «վերապահումների», «պարզաբանումների» և
«սահմանափակումների» միջոցով բուրժուազիան, վոր հայտա-
բարել է ընդհանուր, հավասար, ուղղակի և գաղտնի ընտրական
իրավունք, այդ իրավունքը վերացրել է իր ընտրական որեւէնե-
րով: Առանձին բուրժուական իդեոլոգներ, քաղաքագետներ, իրա-
վաբաններ չեն ծածկում, վոր բուրժուական յերկրների ընտրող-
ները — այդ միայն բնակչութեան վորոշ «ընտիր մասն է», իսկ
ընդհանուր ընտրական իրավունքը — դա Ֆիկցիա յե, վորովհե-
տե պետութեան չափահաս քաղաքացիների նշանակալից մասը
փաստորեն զրկված է ընտրական իրավունքից:

1) Ի. Ստալին — ԽՍՀ Միութեան Սահմանադրութեան մասին, հայերեն
հրատարակ., էջ՝ 25-26:

2) Նույն տեղը:

Ֆրանսիացի պրոֆեսոր Բարտելմին Ֆրանսիայի ընտրական իրավունքի «գեմոկրատիզմն» այսպես է բնորոշում. «Սակայն չպետք է մտածել, թե ընտրություններին բոլորն են մասնակցում. նույնիսկ այսպես կոչված՝ ընդհանուր քվեարկության սխտեմի դեպքում ընտրական կորպուսը ներկայացնում է միայն մի վորոշ ընտիր մասը, թեպետ այդ ընտրությունը կատարվում է շատ լայնորեն»:

Բոլոր այս և ուրիշ շատ սահմանափակումները, ըստ եյուրթյան, առ վոչինչ են դարձնում ընդհանուր ընտրական իրավունքի սկզբունքը, վորովհետև ուղղված են աշխատավորական լայն խավերի դեմ: Ինչպես ստորև ցույց կտրվի, զգալի սահմանափակումների յե յենթարկվում նաև հավասար և ուղղակի ընտրական իրավունքի սկզբունքը, և փաստորեն հաճախ խախտվում է գաղտնի քվեարկության սկզբունքը:

Սակայն սրանից ամենեւին չի հետեւում, թե կապիտալիզմի յերկրներին բանվոր դասակարգն ու աշխատավոր մասսաները չպետք է ոգտվեն բուրժուական գեմոկրատիայի սկզբունքներից՝ Փաշիգմի դեմ միասնական ժողովրդական ճակատ ստեղծելու պայքարում: Դիտենալով բուրժուական գեմոկրատիայի կեղծավորությունն ու ստությունը, վորպես բուրժուազիայի դիկտատուրայի դիմակավորված մի ձև, մերկացնելով բուրժ. ընտրական իրավունքի «խորամանկ մեխանիկան», կապիտալիստական յերկրների աշխատավորները պետք է առավելագույն չափով ոգտնողորձեն դոյություն ունեցող բոլոր լեգալ հնարավորությունները և պետք է բոլոր միջոցներով պայքարեն՝ բուրժուական գեմոկրատիայի լայնացման, մասնավորապես ընդհանուր, հավասար, ուղղակի և գաղտնի ընտրական իրավունքի համար:

Կոմիտեերնի համաշխարհային VII կոնգրեսում ընկեր Դիմիտրովն ասել է.

«Կոզմնակից լինելով խորհրդային գեմոկրատիային՝ մենք կպաշտպանենք գեմոկրատիայի այն նվաճումների յուրաքանչյուր թիզը, վոր բանվոր դասակարգը կորգել է տարիների համառ

պայքարով, և վնոականապես կպայքարենք նրանց ընդարձակման համար»:¹⁾

Խորհուրդների Համամիութենական Սրտակարգ VIII համագումարում արտասանած իր ճառում ընկեր Մոլոտովն ասել է.

«Բայց և այնպես, նույնիսկ կրճատված բուրժուական ադատությունները, նույնիսկ սահմանափակած գեմոկրատական իրավունքները բանվորներն ու մյուս աշխատավորական խավերը սովորել են ոգտագործել իրենց շահերի համաձայն մասսաների քաղաքական լուսավորության համար, դալիք մարտերին՝ ուժերի անհրաժեշտ նախապատրաստության համար: Ուստի հասկանալի յե, վոր կապիտալիզմի յերկրներում՝ բանվորներն ու բոլոր գեմոկրատական տարրերն այնպիսի համառ պայքար են մղում՝ պահպանելու և ընդարձակելու համար նույնիսկ բուրժուա-գեմոկրատական վոչ մեծ ադատությունն ու իրավունքները...»:

«Հայտնի յե մեր վերաբերմունքը դեպի գեմոկրատիզմը, վորպես աշխատավորության ամենաարժեքավոր բարիքներից մեկը: Մեր սրտին մոտ են գեմոկրատիայի հաջողությունները՝ վոր յերկրում ել լինի: Մենք ուրախանում ենք գեմոկրատական իրավունքների նվաճումներով, վորտեղ ել ժողովրդական մասսաներն առաջ ընթանան այդ ուղիով»:²⁾

Հաղթանակած սոցիալիզմի յերկրի Ստալինյան Սահմանադրությունը և մեր նոր, սոցիալիստական ընտրական որենքը լիովին բացառում են բանվորների ու գյուղացիների սոցիալիստական պետության բաղաժացիների ընտրական իրավունքների բալս ու ամեն տեսակի սահմանափակումները:

Մարդկության պատմության մեջ առաջին անգամն է, վոր ընտրությունները հանդիսանում են իրապես ընդհանուր, հավասար և ուղղակի, իսկ քվեարկությունը— իրապես գաղտնի:

ԽՍՀՄ Սահմանադրության նախադժի մասին Խորհուրդների

1) Դիմիտրով— Փաշիգմի ու պատերազմի դեմ միասնական ճակատի պայքարում, հջ՝ 77:

2) Մոլոտով— Սոցիալիզմի Սահմանադրությունը:

Համամիութենական Արտակարգ VIII Համագումարին տված իր դեկլացման մեջ ընկեր Ստալինն ասել է.

«ԽՍՀՄ-ի նոր Սահմանադրության նախագծի առանձնահատկությունն այն է, վոր նա ազատ է այդպիսի վերապահումներից ու սահմանափակումներից: Նրա համար դոյությունն չունեն ակախիվ կամ պասսիվ քաղաքացիներ, նրա համար բոլոր քաղաքացիներն ակտիվ են: Նա տարբերություն չի ընդունում տղամարդկանց ու կանանց, «նստակյացների» ու «վոչ-նստակյացների», ունեվորների ու չունեվորների, կրթվածների ու վոչ-կրթվածների իրավունքների միջև: Նրա համար բոլոր քաղաքացիներն իրենց իրավունքներով հավասար են: Վո՛չ թե դուքային գրությունը, վո՛չ թե աղբային ծագումը, վո՛չ թե սեռը, վո՛չ թե պաշտոնական դիրքը, այլ յուրաքանչյուր քաղաքացու անձնական ընդունակություններն ու անձնական աշխատանքն են բնորոշում նրա դիրքը հասարակության մեջ»:¹⁾

Սահմանադրության 135-րդ հոդվածի տեքստն այնքան ըսպառիչ ու լրիվ է, վոր բացառում է ընտրական իրավունքի վորեմե կամայական սահմանափակումների վորեւե հնարավորություն, ում կողմից ել լինի այդ:

Մեր նոր ընտրական սիստեմը, վոր ճշգրիտ կերպով ձևակերպված ու ամրապնդված է ստալինյան ընտրական որենքում, ապահովում խորհրդային սոցիալիստական դեմոկրատիայի հետագա ծավալումը, բանվոր դասակարգի գիկտատուրայի բազայի ընդարձակումը՝ սոցիալիզմի դարաշրջանում:

Սոցիալիստական պետության ընտրական որենքի յուրաքանչյուր հոդվածի նպատակն է՝ իրականում ապահովել ընդհանուր, հավասար, ուղղակի ընտրական իրավունքը՝ դադարի քվեարկություն, յերաշխափորել սոցիալիստական պետության քաղաքացիների իրական մասնակցությունն ընտրություններին, պաշտ-

պանել նրանց քվեարկության արդյունքները բոլոր առսակի ազավադումների վորոճերից:

Մեր ընտրական որենքի մասին կարելի յե ասել ընկեր Ստալինի խոսքերով, վոր նա ասել է ԽՍՀՄ Սահմանադրության մասին, թե՛ ի տարբերություն բուրժուական որենքների, վորոնք սահմանափակվում են քաղաքացիների ձևական իրավունքների գրանցումով, առանց հողալու այդ իրավունքների կենսագործման պայմանների, հնարավորությունների ու միջոցների մասին, մեր ընտրական որենքը «... չի սահմանափակվում քաղաքացիների ձևական իրավունքների գրանցումով, այլ ծանրության կենտրոնը տեղափոխում է այդ իրավունքների ապահովման հարցի վրա, այդ իրավունքների կենսագործման միջոցների հարցի վրա»:¹⁾

Վերը հիշատակեցինք ընտրական իրավունքի այն սահմանափակումները, վոր դոյություն ունեն բուրժուական յերկրներում: Սակայն վոչ միշտ ձևականորեն ընտրական իրավունք ունեցող աշխատավորը հնարավորություն է ունենում կենսագործելու նույնիսկ այդ խուղած իրավունքները: Կապիտալիզմի պայմաններն այդ հնարավորությունը չեն տալիս: Այդ պատճառով ել կապիտալիստական յերկրներում ընտրություններին չմասնակցելը, այսպես կոչված՝ արսենտիզմը, բարձր թվերի յե հասնում:

Այսպես, բրիտանական հանրագիտարանի վերջին հրատարակության տվյալներով ընտրական իրավունք ունեցողներից ընտրություններին մասնակցել են միջին թվով—Անգլիայում՝ 70%, Ֆրանսիայում՝ 60 տոկոս, ԱՄՆ-ում նախագահական ընտրություններին՝ մոտ 80 տոկոս, կոնգրեսի ընտրությունները՝ շատ ավելի քիչ և նախահիտլերյան Գերմանիայում՝ մոտ 75 տոկոս և այլն:

Իսկական ընդհանուր, ուղղակի և հավասար ընտրական իրավունքը դադարի քվեարկությամբ ԽՍՀՄ-ում ապահովվում է

¹⁾ Ստալին— ԽՍՀ Միության Սահմանադրության մասին, հայ. հրատ., ԿԶ 27:

¹⁾ Ստալին— ԽՍՀ Միության Սահմանադրության մասին:

սոցիալիստական կարգի հաղթանակի փաստով ԽՍՀՄ-ում, վոր արտացոլել, որենսդրական կարգով ամրապնդվել է ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրութեամբ: Ընտրական որենքի յուրաքանչյուր հոդվածի նպատակն է՝ ապահովել ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիներին ընտրական իրավունքները, ստեղծել բոլոր անհրաժեշտ պայմանները, վոր պենդի նրանք կարողանան իրադրծել այդ իրավունքը, և ակտիվորեն մասնակցեն ընտրություններին:

Դրա համար ել աշխատավորները պետք է իրենց ընտրական որենքն իմանան առաջին հոդվածից մինչև վերջինը: Որենքի յուրաքանչյուր հոդվածը պետք է ճշգրիտ կերպով ու անպայմանորեն կատարվի ընտրությունները նախապատրաստելու և անցկացնելու ժամանակ:

«ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրությունը» բաղկացած է ութ գլխից: Առաջին գլուխը՝ «Ընտրական սխեմամբ», վերաբարում է ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 134, 135, 136, 137, 138, 141 հոդվածները, վորոնք ընտրական որենքի հիմքն են հանդիսանում, որենքի, վոր կազմված է ԽՍՀՄ Սահմանադրութեանը միանգամայն համապատասխան:

«Կանոնադրութեան» առաջին գլուխն առում է.

«ՀՈՂՎԱԾ 1.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 134-րդ հոդվածի հիման վրա ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի պատգամավորների ընտրություններն ընտրողների կողմից կատարվում են ընդհանուր, հավասար և ուղղակի ընտրական իրավունքի հիման վրա՝ գաղտնի քվեարկութեամբ:

ՀՈՂՎԱԾ 2.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 135-րդ հոդվածի հիման վրա պատգամավորների ընտրություններն ընդհանուր են. — ԽՍՀՄ բոլոր քաղաքացիները, վորոնք հասել են 18 տարվան, անկախ ռասայական ու աղքատի նպատկաներությունից, դավանանքից, կրթական ցենզից, նստակեցությունից, սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից և անցյալ գործունեյությունից, իրավունք ունեն մասնակցելու պատգամավորների ընտրություններին և ընտրվելու ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի մեջ, բա-

ցառութեամբ խելագարներին և այն անձերին, վորոնք դատարանի կողմից դատապարտված են՝ ընտրական իրավունքների զրկումով:

ՀՈՂՎԱԾ 3.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 136-րդ հոդվածի հիման վրա պատգամավորների ընտրությունները հավասար են. — յուրաքանչյուր քաղաքացի ունի մեկ ձայն. բոլոր քաղաքացիներն ընտրություններին մասնակցում են հավասար հիմունքներով:

ՀՈՂՎԱԾ 4.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 137-րդ հոդվածի հիման վրա կանայք ընտրելու և ընտրվելու իրավունքից ողտվում են տղամարդկանց հետ համահավասար:

ՀՈՂՎԱԾ 5.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 138-րդ հոդվածի հիման վրա Կարմիր բանակի չարքերում գտնվող քաղաքացիներն ընտրելու և ընտրվելու իրավունքից ողտվում են բոլոր քաղաքացիներին հետ համահավասար:

ՀՈՂՎԱԾ 6.— ԽՍՀՄ Սահմանադրութեան 141-րդ հոդվածի հիման վրա ընտրությունների ժամանակ թեկնածուներն առաջադրվում են ըստ ընտրական ոկրոզներին:

Սահմանադրութեան համապատասխան հոդվածներին այս կրկնությունը՝ ընտրական որենքում՝ խիստ կարևոր է, վորովհետև այդ յուրաքանչյուր ընտրողին ակներկաբար ցույց է տալիս նրա իրավունքները և հնարավորություն է տալիս տեղն ու տեղն ստուգելու, թե այդ իրավունքներն ինչպես են ապահովված ընտրական որենքում:

ԸՆՏՐՈՂՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿՆԵՐԸ ԿԱԶՄԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

(«ԽՍՀՄ ԳԵՐԱԳՈՒՅՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԾՑՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» II ԳԼՈՒԽԸ)

Ընտրողների ցուցակները կազմելը քաղաքական վիթխարի կարևորություն ունեցող գործ է: Քվեարկութեանը մասնակցելի արող են միայն նրանք, ովքեր մտցված են ցուցակների մեջ:

Դրա համար ել խորհրդային իշխանության մարմինների համար ամենաառաջնակարգ ու կարևորագույն խնդիր ե հանդիսանում՝ այդ ցուցակների լրիվության ու ժամանակին կազմելու ապահովումը, ինչպես և յուրաքանչյուր քաղաքացու համար հընարավորություն ապահովելը, վոր նա ժամանակին ստուգի ցուցակները կազմելու ճշտությունն ու լրիվությունը:

Ո՞վ ե կազմում ընտրողների ցուցակները: Այդ կարևոր ապատասխանատու խնդիրը դրված ե սոցիալիստական պետության պետական իշխանության տեղական մարմինների վրա՝ քաղաքներում՝ աշխատավորության պատգամավորների քաղաքային խորհուրդների վրա, իսկ ռայոնական բաժանում ունեցող քաղաքներում՝ ռայոնական խորհուրդների վրա, և դյուզական վայրերում՝ աշխատավորության պատգամավորների դյուզական խորհուրդների վրա, այսինքն՝ այն մարմինների, վորոնք ընտրողների ցուցակները ժամանակին կազմելու և ընտրողներին հասցնելու գործի հսկողությունն ունենք ղենում ե Միության խորհրդի ընտրությունների ուղղության ընտրական հանձնաժողովների վրա (հոդվ. 44, կետ «բ»):

Ո՞վ պետք ե մտցվի ընտրողների ցուցակների մեջ:

Համաձայն մեր ընտրական օրենքի՝ ընտրողների ցուցակների մեջ են մտցվում ընտրությունների օրը 18 տարեկան հասած այն բոլոր քաղաքացիները, վորոնք ընտրական իրավունք ունեն և ցուցակները կազմելու միջոցին մշտապես կամ ժամանակավորապես ապրում են տվյալ խորհրդի տերիտորիայում, ըստ վորում, «ընտրողներից վոչ վոք չի կարող մտցվել մեկից ավելի ընտրական ցուցակի մեջ» (հոդվ. 11): Այդ ապահովում ե ընդհանուր և բոլորի համար հավասար ընտրական իրավունքի կենսագործումը:

Ընտրական օրենքը պարտավորեցնում ե չափազանց ճշգրտություն պահպանել և մասնավորապես պահանջում ե հատկապես ստուգել այն անձանց ցուցակը, վորոնց 18 տարին պետք ե

լրանա ընտրության օրը, բայց ցուցակները կազմելու միջոցին դեռ չի լրացել, և հաշվի առնել այն բոլոր քաղաքացիներին, վորոնք ժամանակավորապես ապրում են աշխատավորների պատգամավորների տվյալ խորհրդի տերիտորիայում, վորովհետեւ մեր օրենքը նստակեցության վոչ մի ցենդ չի ճանաչում:

Ցուցակները կազմվում են այբբենական կարգով, ըստ ընտրական շրջանի, վորոնցից դյուզական կամ քաղաքային խորհրդի տերիտորիայում կարող են լինել մի քանիսը, մասնաշրջանավոր ընտրողի ազգանունը, անունը, հայրանունը, տարիքը, բնակության վայրը, և ստորագրվում են աշխատավորների պատգամավորների խորհրդի նախագահի ու քարտուղարի կողմից:

Ցուցակների մեջ մտցվել չեն կարող միայն այն անձինք, վորոնք դատական վճռով զրկված են ընտրական իրավունքից՝ ընտրական իրավունքից զրկվելու վերաբերյալ դատավճռի մեջ սահմանված ամբողջ ժամանակամիջոցում, ինչպես և այն անձինք, վորոնք օրենքով սահմանված կարգով ճանաչված են խելագար:

Հարց ե ծագում—կմտցվե՞ն արդյոք կրոնական պաշտամունքի սպասավորները ընտրողների ցուցակների մեջ:

Սրան անհրաժեշտ ե պատասխանել ընկեր Ստալինի խոսքերով, վոր նա ասել ե խորհուրդների Համամիութենական Արտակարգ VIII համագումարում խՍՀՄ Սահմանադրության նախագծի 135-րդ հոդվածի ուղղման վերաբերյալ: Այդ ուղղման մեջ առաջարկվում եր. «Ընտրական իրավունքներից զրկել կրոնական պաշտամունքի սպասավորներին, նախկին սոլիտակ դավադրականներին, բոլոր նախկին մարդկանց և այն անձերին, ովքեր հանրագուտ աշխատանքով չեն զբաղվում, կամ թե, համենայն դեպս, սահմանափակել այդ կատեգորիայի անձերի ընտրական իրավունքները, տալով նրանց միայն ընտրելու իրավունք, բայց վո՛չ ընտրվելու»:

Ընկեր Ստալինն առաջարկեց մերժել այդ ուղղումը, «գալիսից վախենալ նշանակում ե՝ անտառ չմանել»¹⁾ հին առածի խոս-

¹⁾ Ստալին— խՍՀ Միության Սահմանադրության մասին:

քերով պատասխանելով այն մարդկանց, ովքեր «յերկյուղ» եյին արտահայտել, թե ժողովրդին թշնամի անձերը կարող են ընկնել գերադույն մարմինները:

Խնդիրը նրանումն է, վոր ազիտացիոն աշխատանքը բոլշևիկորեն տարվի, և այն ժամանակ ժողովուրդը թշնամի անձերին չի թողնի ներս մտնել պետական իշխանության մարմինները:

Աշխատավորների պատգամավորների ցուցակները կազմող խորհուրդը պարտավոր է ընտրություններին 30 օր առաջ հրապարակել այդ ցուցակները, կախելով այն ընդհանուրի գիտության համար, կամ թե ստեղծելով ընդհանուրի համար հնարավորություն՝ ցուցակներին ծանոթանալու խորհրդի շնորհով:

Այն քաղաքացին, վոր ընտրողների ցուցակը կազմելու մեջ վորևե անճշտություն կգտնի, պետք է դրա մասին հայտարարություն տա ցուցակը հրապարակող՝ աշխատավորների պատգամավորների Խորհրդին: Աշխատավորության պատգամավորների Խորհրդի գործադիր կոմիտեն այդպիսի հայտարարություն ըստանալով՝ պարտավոր է յերեք օրվա ընթացքում քննության առնել այդ հայտարարությունը և կամ ընտրողների ցուցակի մեջ համապատասխան ուղղումներ մտցնել և կամ պատճառաբանված զրավոր մերժում տալ հայտարարողին: Տվյալ քաղաքացին, իր հերթին, այդ մերժումը կարող է բողոքարկել մոտակա Ժողովրդական դատարանում, վորը նույնպես յերեք օրվա ընթացքում պարտավոր է՝ հրավիրելով հայտարարողին ու տվյալ Խորհրդի ներկայացուցչին՝ դռնբաց դատական նիստում քննության առնել դանդատը և վերջնականապես հարցը լուծել:

Սրանով խորհրդային արդարադատության մարմինների վրա մեծ ու պատասխանատու խնդիրներ են դրվում: Դատարանի աշխատողներից պահանջվում է ճշգրիտ, պարզ ու արագ աշխատանք: Ընտրողների՝ խորհրդային պետության քաղաքացիների մեծագույն իրավունքները պետք է պաշտպանվեն սոցիալիստական որինականության ամբողջ ուժով:

Խորհրդային արդարադատության բոլոր աշխատողներից պահանջվում է ղեկավարության և ուղղելի վերաբերմունքի ուժեղա-

ցում դեպի մարդիկ: Անհրաժեշտ է աշխատավորների արդարացի գանգատները տարբերել կապիտալիզմի տրոցկիստական-բուխարինյան ռեստավրատորների, ճապոնա-դերմանական ֆաշիզմի գործակալների սուր տականքների կազմալուծիչ բանսարկություններից և վնասարարական մեքենայություններից:

Բոլոր քաղաքացիների համար լայն հնարավորություն է ապահովված ստուգելու ընտրողների ցուցակների ճշտությունը, ինչպես և ուղղելու ցուցակում յեղած բոլոր անճշտությունները:

ԽՍՀՄ-ի այն քաղաքացիները, վորոնք դտնվում են Բանվորա-գյուղացիական Կարմիր բանակում, Սահմանադրության 138-րդ հոդվածի համաձայն, հանդիսանում են լիիրավ ընտրողներ:

Ընտրական օրենքը սահմանում է (հոդվ. 12), վոր զինվորական մասերում և զորական միավորումներում դտնվող ընտրողների ցուցակները կազմվում են հրամանատարության վոդմից, հրամանատարի և զինվորական կոմիսարի ստորագրությամբ: Մյուս բոլոր զինվորական ծառայողները, որինակ՝ Պաշտպանության Ժողովրդական Կոմիսարիատի աշխատակիցները, ցուցակների մեջ են մտցվում ըստ իրենց բնակավայրի, աշխատավորների պատգամավորների համապատասխան Խորհուրդների կողմից:

Ինչպես արդեն ասել ենք, մեր Սահմանադրությունը նստակեցության ցենզ չի նանաչում: Որենքը յուրաքանչյուր քաղաքացու համար հնարավորություն է ապահովում իր ընտրական իրավունքը կենսադործելու այնտեղ, վորտեղ ինքը դտնվելու յե ընտրությունների օրը, և այդ անկախ այն բանից, թե նա վորքան ժամանակ է ապրել տվյալ վայրում (հոդվ. 15): Այն ընտրողը, վորը փոխում է իր բնակավայրը ցուցակները հրապարակվելուց հետո, սակայն ընտրությունների օրից առաջ, պետք է իր մեկնելու մասին հայտնի այն խորհրդին, վորը նրան ընտրական ցուցակի մեջ է մտցրել: Խորհուրդն ընտրողին «քվեարկելու իրավունքի վկայական» է տալիս, վորի հիման վրա նա կարող է ընտրություններին մասնակցել իր նոր բնակավայրի, իր ցանկա-

ցած տեղում, իսկ ընտրական ցուցակում նրա առջև դիմաց նըշվում է՝ «մեկնեց»։ Այսպիսով ապահովվում է ընտրություններին ընտրողի մասնակցության իրավունքը, և միաժամանակ վերացվում է մեկ անձի կողմից յերկու անգամ քվեարկելու հնարավորությունը։

Ընտրական օրենքում ասված է․

«Այն դեպքում, յերբ ընտրողն ընտրողների ցուցակի հրապարակման և ընտրությունների օրվա միջև ընկած ժամանակամիջոցում փոխում է իր բնակության վայրը, աշխատավորների պատգամավորների համապատասխան Խորհուրդը նրան տալիս է Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի կողմից սահմանված ձևի «քվեարկության իրավունքի վկայական» և ընտրողների ցուցակի մեջ նշում է— «մեկնեց»․ նոր բնակավայրում— մշտական կամ ժամանակավոր— ընտրողը մացվում է ընտրողների ցուցակի մեջ, ներկայացնելով անձնական վկայական, ինչպես նաև «քվեարկության իրավունքի վկայական»։

Այդպիսով, ընտրական ցուցակները պետք է կազմվեն Ստալինյան Սահմանադրության մեծ սկզբունքներին լիովին համապատասխան, լրիվ չափով ապահովելով ընդհանուր և հավասար ընտրական իրավունքի իրագործումը, դեն չալրտելով բոլոր և ամեն տեսակ սահմանափակումներն ու վերապահումները։

Պետք է նշել, վոր բուրժուական-դեմոկրատական յերկրներում ընտրողների ցուցակներ կազմելը չատ բարդ ու ծանր գործ է հանդիսանում ընտրողների համար։

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների մի շարք նահանգներում ընտրողն ամեն տարի պետք է անձամբ ներկայանա ցուցակադրող բյուրոյին և մի շարք տեղեկություններ տա։ Որինակ՝ Պենսիլվանիայում ընտրողը պետք է պատասխանի 15-16 հարցի, վորի հետևանքով, հենց բուրժուական դիտականների հայտարարությամբ, ցուցակադրման սխտեմը հաճախ անցանկալի ընտրողներին հրապարակից հեռացնելու մի միջոց է դառնում, վորովհետեւ բյուրոյում կապիտալիստական կուսակցությունն է վճռական դեր խաղում։

Ցուցակներ կազմելու անդլիական սխտեմի վերաբերյալ Լուեյլը նշում է, թե դա «հանդիսանում է խիստ դժվարաչարժ ու թանգ նստող մի գործողություն»։

Խորհրդային սխտեմը վերին աստիճանի հասարակ է և միաժամանակ իրապես ապահովում է ընտրողների շահերը, իրակա-նում յերաշխալորելով ընդհանուր ընտրական իրավունքը։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՈԿՐՈՒԳՆԵՐ

(«ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» III ԳԼՈՒԽԸ)

Ստալինյան Սահմանադրության համաձայն՝ ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի յերկու պալատի համար ել— Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի—պատգամավորներ ընտրում են բոլոր քաղաքացիներն՝ ըստ ընտրական ոկրուղների։ Այդպիսով յերկու պալատներն ել— և՛ Միության Խորհուրդը, վորտեղ ներկայացված են ԽՍՀՄ-ի բոլոր աշխատավորների ընդհանուր շահերը՝ անկախ նրանց աղղությունից, և՛ Ազգությունների Խորհուրդը, վորի խնդիրն է՝ արտացոլել ԽՍՀՄ-ի աղղությունների այն առանձին ու սպեցիֆիկ շահերը, վորոնք կապված են նրանց աղղային առանձնահատկությունների հետ,—կազմվում են միա-նրման դեմոկրատիկ ձևով, ամբողջ բնակչության ընդհանուր ընտրության միջոցով։

«ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրության կանոնադրությամբ» սահմանված ընտրական ոկրուղներ ստեղծելու սխտեմը ինքնին արտահայտում է հավասար ընտրական իրավունքի ոկրունքը, վոր գրանցված է Ստալինյան Սահմանադրության կողմից։

Միության Խորհրդի ընտրության համար ընտրական ոկրուղներ ստեղծվում են հետևյալ սկզբունքով.—յուրաքանչյուր ոկրուղին 300 հազար բնակիչ՝ թե քաղաքի, թե դյուղի համար միանման։ Ցուրաքանչյուր այդպիսի ոկրուղ Միության Խորհուրդ է սւղարկում մեկ պատգամավոր։ Ընտրական ոկրուղների

այսպիսի կաղամկերպումն ապահովում է բանվորների ու գյուղացիների ձայների հավասարությունը:

Այնինչ, որինակ, Փրանսիայում, այնտեղ ընդունված ընտրական ուղրուղների բաժանման կարգի հետեւանքով, Փարիզի վեցերորդ բուրժուական ուղրուղի առաջին շրջանը, վոր ունի 8 հազար ընտրող, տալիս է մեկ նպատգամավոր, այսինքն նույնպես, ինչպես Կորբեյի պրոլետարական ուղրուղի յերկրորդ շրջանը, վորն ունի 50 հազար ընտրող: Փրանսիայում՝ կալվածատերերի, կուլակների ու տերտերների քաղաքական ուժեղ ազդեցություն տակ գտնվող հարավի աղքատային ուղրուղների բնակչի մեկ ձայնը նույն կշիռն ունի, ինչ վոր հյուսիսի ընտրական ուղրուղի բնակիչ յերեք-չորս բանվորի ձայնը:

Ազգությունների հարկերի ընտրությունների համար յուրաքանչյուր միութենական հանրապետություն բաժանվում է 25 ընտրական ուղրուղների, ավտոնոմ հանրապետությունը՝ 11 ընտրական ուղրուղների, ավտոնոմ մարզը՝ 5 ընտրական ուղրուղների, իսկ յուրաքանչյուր ազգային ուղրուղ Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների համար կազմում է մեկ ընտրական ուղրուղ: Որինակ՝ Բելուսսական ԽՍՀ-ում Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների համար կազմվում է 25 ընտրական ուղրուղ, Ուկր. ԽՍՀ-ում, բացի ամբողջ հանրապետության 25 ուղրուղներից, 11 ընտրական ուղրուղ էլ կազմվում է Մուդավական ԱԽՍՀ-ում և այլն: Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների համար կազմված յուրաքանչյուր ընտրական ուղրուղ Ազգությունների Խորհուրդ է ուղարկվում մեկ պատգամավոր:

Այսպիսով, այստեղ ապահովված է բոլոր ազգությունների լիակատար իրավահավասարությունը, բոլոր միութենական հանրապետությունների հավասարությունը, բոլոր ավտոնոմ հանրապետությունների հավասարությունը, բոլոր ավտոնոմ մարզերի և բոլոր ազգային ուղրուղների հավասարությունը՝ Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների մեջ:

Միության Խորհրդի ընտրությունների ընտրական ուղրուղներն ու Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների ընտրական ուղրուղները չեն զուգադիպելու միմյանց:

Մեծ նշանակություն ունեն 23-րդ և 24-րդ հոդվածները, 23-րդ հոդվածն ասում է.

«Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների ընտրական ուղրուղները կազմվում են ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի նախագահության կողմից»: 24-րդ հոդվածն ասում է. «Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի ընտրական ուղրուղների ցանկը հրապարակվում է ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի նախագահության կողմից, ընտրությունների որը նշանակելու հետ միաժամանակ»:

Բուրժուական յերկրների պարլամենտական պատմության մեջ ոեակցիոն տարրերը միշտ պայքարել են, վոր անխախտ մնա ուղրուղների մի անգամ ընդմիշտ սահմանված սիստեմը, և ընդհակառակն, բոլոր առաջադիմական տարրերը պահանջել են, վոր հաճախակի վերանայվի ուղրուղների սիստեմը և այն համապատասխանեցվի բնակչության թվին: Այս պայքարի պատճառը պարզ է: Պրոլետարական կենտրոններն ավելի արագորեն են աճել, այնինչ մի քանի հողադուրժական շրջաններ ու առանձին քաղաքներ նվազել են, նրանց ընտրողների թիվը պակասել է: Պարզ է, վոր կալվածատերերի, կապիտալիստների, տերտերների համար ավելի դյուրին է յեղել «մշակել» հետ ընկած փոքր վայրերի սակավաթիվ բնակիչներին, վորոնք սովորաբար կախման մեջ են դրուելում տեղական կալվածատիրոջից կամ կապիտալիստից. վերջինները և սովորաբար ընտրվել են պարլամենտում:

Անդլիական պարլամենտի պատմության մեջ յերկար ժամանակ գոյություն են ունեցել զգալի թվով այսպես կոչված՝ «նեխած փոքր վայրեր», վորոնք պատգամավոր են ուղարկել պարլամենտ, թեև այնտեղ մնացած են յեղել 10-12 բնակիչ, իսկ յերբեմն՝ ավելի պակաս: Սրանց ձայները բացարձակ կերպով վաճառվում էին:

Պատմում են, թե այդպիսի մի «նեխած փոքր վայրում» մի անգամ մնացել էր միմիայն մեկ ընտրող, վորն ինքը բացել էր ժողովը, առաջադրել իր թեկնածությունը, քվեարկել էր ու այդ կարգով էլ ընտրվել:

Թե ունակցիոն շրջանները վորքան են կառչած մնում մի անգամ սահմանված ոկրուղներին, յերևում է մինչպատերազմյան Գերմանիայի որինակից, վորտեղ ընտրական ոկրուղների սխտեմը մնում էր անփոփոխ՝ սկսած 1867 թվից, այսինքն՝ մի քանի տասնյակ տարիներին ընթացքում։ Ոկրուղներ սահմանելիս յեւնում եյին նրանից, թե յուրաքանչյուր ոկրուղում 100 հազար մարդ է բնակվում, մինչդեռ մի քանի տասնամյակներում ոկրուղների թվական կազմն այնպես էր փոխվել, վոր 20-րդ դարի առաջին տասնամյակում Գերմանիայում յեղան ոկրուղներ, վորոնց մեջ մնացել էր 9 հազար ընտրող, և այդ այն ժամանակ, յերբ Բեռլինում ոկրուղներն աճել են մինչև 156 հազար հոգի ընտրողներին։

Ռուս բուրժուական պրոֆեսոր Լադարեվսկին այս առթիվ ասում էր. «Բեռլինի բնակչությունն զգալիորեն աճել է, բայց կառավարությունը համառորեն խանգարում է նոր ոկրուղներ կազմելուն, վորսվհետև քաղաքական տեսակետից ամենից շատ պրոգրեսիվ են կուլտուրական կենտրոնները, իսկ կառավարությունն աշխատում է արդեւել լինել նրանց աղբեցության ուժեղացմանը՝ ընտրությունների վրա»։

Լանդտաղի (տեղական պարլամենտի) ընտրության ընտրական ոկրուղները Վյուրտեմբերգում կազմվել եյին դեռ 1819 թրվին և մի ամբողջ դար չէր վերանայվել, այդ պատճառով ել այնտեղ կային ոկրուղներ (պրոլետարական կենտրոնները), վորոնք 38 անգամ ավելի բնակիչ ունեյին, քան մյուս ոկրուղները, բայց և այնպես՝ բոլոր ոկրուղներն ել ուղարկում եյին մեկական պատգամավոր։

Լոուելլը, նշելով, վոր Անգլիայում միանման ոկրուղներ են համարվում և Դերիսեմը՝ 14.935 բնակչով, և՛ Նասելս դքսության մի մասը՝ 217.030 հոգի բնակչությամբ, գրում է. «Անհավասարությունը բացառիկ դեպքերով չի սահմանափակվում։ Ավելի պակաս չափով այն դոյություն ունի ամբողջ ընտրական սխտեմում. չատ ընտրական կոլեգիաներ յերկու կամ յերեք անգամ ավելի մեծ են, քան ուրիշ շատերը»։

ԽՍՀՄ ընտրական որենքի այն կարուկ պահանջը, վորպեսզի Միության Խորհրդի ընտրության ժամանակ յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուղ կազմվի 300 հազար բնակչության սկզբունքով՝ ամեն մի ոկրուղի համար, բացառում է ընտրական ոկրուղների անհավասարությունը։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

(«ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» IV ԳԼՈՒԽ)

Ընտրական ոկրուղի մեջ մտնող քաղաքների ու շրջանների տերիտորիան բաժանվում է ընտրական շրջանների։ Գլխենք ընդունելու և ձայները հաշվելու համար ընտրական շրջաններ կազմելու պարտականությունը դրված է քաղաքներում աշխատավորության պատգամավորների քաղաքային Խորհուրդների վրա, ռադյանական բաժանում ունեցող քաղաքներում՝ ինչպես որինակ՝ Մոսկվայում — աշխատավորության պատգամավորների ռադյանական Խորհուրդների վրա, և դյուդական վայրերում՝ աշխատավորության պատգամավորների շրջանային Խորհուրդների վրա (հոդվ. 26), վորոնք, իհարկե, գիտենալով տեղական պայմանները, ամենալավ ձևով կարող են կազմել այդ շրջանները։ Աշխատավորության պատգամավորների նշված Խորհուրդները պարտավոր են ընտրական շրջանները կազմել վոչ ուշ, քան ընտրություններից 45 ուր առաջ։ Դրանով ապահովվում է յուրաքանչյուր ընտրական շրջանում ընտրողների ցուցակները ժամանակին տւ լրիվ կազմելը, իսկ այդ ցուցակները, ինչպես ասացինք, վոչ ուշ քան, 30 ուր ընտրություններից առաջ պետք է հրապարակված լինեն, վորպեսզի յուրաքանչյուր ընտրող իմանա, թե ինքը վոր շրջանի ցուցակն է մտցված և վորտեղ պետք է քվեարկի։

Ընտրական շրջաններն ընդհանուր են կազմվում և՛ Միության Խորհրդի, և՛ Աղգությունների Խորհրդի ընտրությունների համար (հոդվ. 25)։

ժամանակին ընտրական շրջաններ կազմակերպելու, ինչպես և ժամանակին ընտրողների ցուցակները կազմելու և ընդհանուրի ղեկավարությանը հասցնելու գործի հսկողությունը որենքը դնում է Միության խորհրդի ընտրությունների Ուղղակիության հանձնաժողովների վրա (հոդվ. 44)։ Կետեր՝ «ա» և «բ»):

Ընտրությունների իսկական ընդհանրությունն ապահովելու համար՝ ընտրական բյուլետեններն ընդունելու և հաշվելու, ընտրական շրջաններ կազմելու սխառեմը խոշոր նշանակություն ունի։ Մի շարք դեպքերում ընտրողների մասնակցությունն ընտրություններին կախված է նրանից, թե ինչպես է կառուցված ընտրական շրջանների ցանցը։ Յեթե ընտրական շրջանը հեռույն գտնվում, շատ ընտրողներ չեն կարող գնալ քվեարկելու։ Յեթե ընտրական շրջանը շատ մեծ է, այնտեղ կարող են մեծ թվով ընտրողներ հավաքվել, կառավարման հերթեր, հրահրոց ու անկարգություն։ «ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ընտրությունների կանոնադրությունը» նախատեսում է ամենալայն հնարավորություն՝ ընտրական շրջանները հարմարեցնելու աշխարհագրական պայմաններին և այս կամ այն տերիտորիայի բնակչության խտությունը, վերով ընկնողների համար առավելագույն հարմարություններ և ապահովում։ Յուրաքանչյուր ընտրական շրջանին բաժին ընկնող տերիտորիան վերցվում է համաձայն այս կամ այն շրջանի բնակչության խտության, համաձայն ընտրողների այս կամ այն խմբի բնակավայրի առանձնահատուկ պայմաններին։

28-33-րդ հոդվածներում մանրամասնորեն նշվում է, թե ինչպես են ստեղծվում ընտրական շրջանները։ Յեթե գյուղխորհրդի տերիտորիայի բնակչության թիվը յերկու հազարից ավելի չէ, ապա, վերպես կանոն, այդ տերիտորիան կազմում է մեկ ընտրական շրջան։ Սակայն, յուրաքանչյուր ստանդարտում, գյուղում, կիչլակում, առուում, վերը 500 բնակիչ ունի, ստեղծվում է առանձին ընտրական շրջան։

Այն քաղաքները, արդյունաբերական կետերը, նույնպես և գյուղերն ու գյուղխորհուրդների տերիտորիաները, վերոնք 2

հազարից ավելի բնակիչ ունեն, բաժանվում են ընտրական շրջանների, այն հաշվով, վեր յուրաքանչյուր ընտրական շրջանին 1500-2500 բնակիչ ընկնի։

Զինվորական մասերն ու զորական միավորումները կազմում են առանձին ընտրական շրջաններ, առնվազն 50 և առավել 1500 ընտրողների քանակությամբ։ Այդ շրջանները մտնում են այն ընտրական ուղղակի մեջ, վերտեղ գտնվում են ղեկավարական մասերը, այդպիսով այդ ղեկավարական մասերի կամ միավորումների ընտրողները ձայն են տալիս այն թեկնածուներին, վերոնք առաջադրված են այդ ընտրական ուղղակի։

Ընտրական որենքը նախատեսում է ընտրական շրջանների կազմակերպում ավելի սակավաթիվ ընտրողներով, յերբ այդ պահանջում են ընտրողների շահերը՝ ընտրություններին նրանց մասնակցությունն ապահովելու համար։

Այսպես, հյուսիսային ու արևելյան հեռավոր շրջաններում, վերտեղ գերակշռում են մանր բնակավայրերը, առանձին շրջաններ կարող են կազմվել յուրաքանչյուր 100 բնակչի համար։ Այդ շրջաններում բնակավայրերը բավական ցրված են և, վերպես ընտրողներն իրենց ընտրական իրավունքը կենսագործելու համար ստիպված չլինեն մի քանի տասնյակ կիլոմետր ճանապարհ կտրել, որենքը հատկապես նախատեսում է այդ բացահայտությունը։

Ընտրական որենքը չի մոռացել նաև այն քաղաքացիներին, վերոնք ընտրություններին որը նավարկելիս կլինեն։ Որենքն ապահովել է նրանց մասնակցությունը ևս խորհրդային Միության գերագույն մարմինների ընտրություններին։ Յուրաքանչյուր այդպիսի նավ, վեր առնվազն 50 ընտրող կունենա (հաշվի առնելով ինչպես նավի անձնակազմը, այնպես էլ ուղեւորներին՝ ԽՍՀՄ քաղաքացիներին), կարող է կազմել առանձին ընտրական շրջան, վերը կմտնի այն ընտրական ուղղակի մեջ, վերտեղ գերանցված է նավը։

Այն հիվանդանոցները, ծննդարանները, սանատորիաները,

Հաշմանդամներին տները, վորոնք առնվազն 50 ընտրող ունեն, կադմում են առանձին ընտրական շրջաններ:

Ինչո՞ւ յե արված այս: Միթե՞ այդ հաստատություններում զանվող ընտրողները չեն կարող քվեարկել բոլորի համար ընդհանուր այն ընտրական շրջաններում, վորտեղ գտնվում են այդ ծննդարանները, հիվանդանոցները և այլն:

Այստեղ, ինչպես և ընտրական որենքի յուրաքանչյուր հոգվածում, յերևում է ստալինյան հոգատարության արտահայտությունը դեպի մարդիկ: Վերոհիշյալ հաստատություններում գտնվող շատ քաղաքացիների համար (հիվանդներ, հաշմանդամներ և այլն) դժվար, իսկ յերբեմն ել անհնարին է դնալ ընդհանուր ընտրական շրջանը: Վորպեսդի նրանք ել, վորպես լիբրավ քաղաքացիներ, կարողանան ընտրություններին մասնակցել, հենց այդ հիմնարկություններումն ել պարտադիր կարգով ստեղծվում են ընտրական շրջաններ:

Ընտրական շրջանի բնակչության առավելագույն թիվը պետք է կադմի 2500 հոգի: Վորովհետև քվեարկությունը տեղի յե ունենալու 18 ժամ անընդհատ, հենց դրանով ել ապահովված է հերթեր չդրյանալը:

Որենքն ընտրույի համար մի եյական հարմարություն ել է ապահովում. Միության Խորհրդի և Ազգությունների Խորհրդի ընտրություններին մասնակցելու համար ընտրողը պետք է գնա միայն մեկ անգամ ու մեկ տեղ, վորովհետև յուրաքանչյուր ընտրական շրջան ընդհանուր է յերկու պալատների ընտրությունների համար ել և յերկու պալատների ընտրությունները տեղի յեն ունենում միևնույն օրը, ըստ վորում, յուրաքանչյուր ընտրող պետք է գցի յերկու բյուլետեն:

Դրությունը մի քիչ ավելի բարդ կլինի միայն այն միութենական հանրապետություններում, վորոնց կադմի մեջ մտնում են ավտոնոմ հանրապետություններ, կամ ավտոնոմ մարզեր և կամ ազդային ոկրուդներ: Այդպիսի դեպքերում յուրաքանչյուր ավտոնոմ հանրապետություն պետք է բաժանվի 11 ընտրական տիրուղի ևս, յուրաքանչյուր ավտոնոմ մարզ՝ 5 ոկրուղի և յուրա-

քանչյուր ազդային ոկրուղ իրենից պետք է ներկայացնի մեկ ընտրական ոկրուղ: Այդպիսով, տվյալ ավտոնոմ հանրապետության, կամ ավտոնոմ մարզի և կամ ազդային ոկրուղի յուրաքանչյուր ընտրող մեկ ընտրական բյուլետեն պիտի գցի Միության Խորհրդի ընտրության համար, մեկ բյուլետեն՝ Ազգությունների Խորհրդի ընտրության համար՝ տվյալ միութենական հանրապետության ընտրական ոկրուղից և մեկն ել՝ Ազգությունների Խորհրդի ընտրության համար՝ տվյալ ավտոնոմ հանրապետության ընտրական ոկրուղից, կամ տվյալ ավտոնոմ մարզի ընտրական ոկրուղից և կամ տվյալ ազգային ոկրուղի ընտրական ոկրուղից: Գործնականում յերեք բյուլետենից ավելի վոչ մի ընտրող չի գցելու, քանի վոր Միության տերիտորիայում չկա այնպիսի ավտոնոմ հանրապետություն, վորն իր մեջ ավտոնոմ մարզ կամ ազդային ոկրուղ ունենա:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐԸ

(«ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» V ԳՆՈՒՆ)

ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կատարման համար ստեղծվում են ընտրական հանձնաժողովներ:

ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների ընտրական հանձնաժողովների Փունկցիաները խիստ կարեւոր են, ոակայն սահմանափակվում են միայն ընտրական որենքի անչեղ ուճղրիտ երականացումն ապահովելու խնդիրներով— թեկնածուների գերանցման, ընտրական բյուլետենների առաքման, ընտրողներից բյուլետենների ընդունման, ձայների հաշվման, ընտրական որենքի կատարման հսկողության:

Ընտրական հանձնաժողովներն ուրիշ վորեւե Փունկցիաներ չեն կատարում և այլ վորեւե իրավունք նրանց չի տրվում: Նրանք իրենք չեն կարող թեկնածուներ առաջադրել, չեն կարող ընտրողներին խորհուրդ տալ այս կամ այն թեկնածույին քվեարկել. նրանք չեն կարող հրաժարվել որինական կարգով առաջադրված թեկնածույունը գրանցելուց, չեն կարող մերժել գրանցված

Թեկնածույին բյուլետենի մեջ մտցնել: Ընտրական հանձնաժողովները չունեն և չեն կարող ամենափոքր իսկ ազդեցություն ունենալ ընտրողների կամքի վրա, որինական կարգով սահմանված ազատորեն թեկնածուներ առաջադրելու վրա, թեկնածուների ոգտին ազդեցության մղելու վրա, ընտրությունների արդյունքների վրա:

Ընտրական հանձնաժողովների ամբողջ ցանցի կառուցման հիմնական առանձնահատկությունն է— ընտրական հանձնաժողովների Փոնկցիաները հասարակական կազմակերպությունների և աշխատավորների ընկերությունների ներկայացուցիչների վրա դնելը, վորով յերաշխավորվում է իսկական ժողովրդական հսկողություն ընտրությունների կատարման վրա ու մանավանդ ձայները հաշվելու վրա, կանխվում է չարաչափման վորևէ հնարավորություն: Բոլոր ընտրական հանձնաժողովները՝ վերից վար կազմվում են հասարակական կազմակերպությունների ու աշխատավորների ընկերությունների ներկայացուցիչներից և հաստատվում են համապատասխան միութենական ու ավտոնոմ հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդների նախագահությունների և աշխատավորության պատգամավորների համապատասխան Խորհուրդների կողմից:

ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունները կատարելու համար կազմակերպվում են՝ 1) ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողով, 2) Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների ընտրական հանձնաժողովներ յուրաքանչյուր միութենական ու ավտոնոմ հանրապետությունում, ավտոնոմ մարզում և ազդային ոկրուգում, 3) Միության Խորհրդի ընտրությունների ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովներ՝ Միության Խորհրդի յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուգում, 4) Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովներ՝ Ազգությունների Խորհրդի ընտրության յուրաքանչյուր ընտրական ոկրուգում, 5) Շրջանային ընտրական հանձնաժողովներ:

ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների Կենտրոնական

ընտրական հանձնաժողովը պարսավոր է ամբողջ ԽՍՀՄ-ի տերիտորիայի վրա հսկել, վոր ընտրությունների ընթացքում անչեղորեն կատարվեն «ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» պահանջները: Այդ նույն հանձնաժողովը վերջին իրավասու մարմինն է հանդիսանում, վոր քննում է ընտրական հանձնաժողովների անճիշտ դործողությունների դեմ հարուցված դանդառները:

Միայն Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովն է, վոր սահմանում է ընտրական քվեատույիների ձևը, «քվեարկության իրավունքի վկայականի» ձևը, ընտրական բյուլետենների և նրանց ծրարների ձևն ու դույնը, ընտրողների ցուցակի ձևը, քվեները հաշվելու արձանագրության ձևը, ընտրված լինելու վկայականի ձևը:

Այս բոլոր հարցերի կենտրոնացումը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովի ձեռքում՝ ապահովում է «ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» պահանջների կատարման միասնությունը և ընտրությունների կանոնավորությունը:

Ազգությունների Խորհրդի՝ միութենական ու ավտոնոմ հանրապետությունների, ավտոնոմ մարզերի, ազդային ոկրուգների ընտրական հանձնաժողովները տվյալ հանրապետության, մարզի, ազդային ոկրուգի տերիտորիայում հսկում են ընտրական որենքի անչեղ կատարմանը Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների ընթացքում և քննության են առնում Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների միջոցին տեղի ունեցած անկանոն արարքների մասին հարուցված բողոքները:

Ինչպես Միության Խորհրդի, այնպես և Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովները դրանցում են առաջադրված պատգամավորության թեկնածուներին, Շրջանային ընտրական հանձնաժողովներին մատակարարում են սահմանված ձևի ընտրական բյուլետեններ ու ծրարներ, հաշվում են ձայները, վորոշում են ընտրությունների արդյունքն ոկրուգում, ընտրված թեկնածույին վկայական են

տալիս ընտրվելու մասին, ընտրությունները գործադրությունը ներկայացնում են Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին, իսկ Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովները համապատասխանորեն ներկայացնում են Ազգությունների խորհրդի ընտրությունները հանրապետական կամ ավտոնոմ մարզի հանձնաժողովին:

Միության խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովները բացի այդ՝ հսկում են, վոր աշխատավորության պատգամավորների խորհրդի գործադիր կոմիտեները ժամանակին կազմակերպեն ընտրական շրջաններ և հետևում են ընտրողների ցուցակները ժամանակին կազմելուն ու ընդհանուրի գիտությանը հասցնելուն:

Ինչպես արդեն ասացինք, Միության խորհրդի ընտրությունների շրջանային հանձնաժողովներն ընդհանուր են նաև Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների համար, ճիշտ այդպես էլ ընտրողների ցուցակները միևնույն են յերկու պալատների ընտրությունների համար: Ժամանակին Շրջանային ընտրական հանձնաժողովներ կազմակերպելու և ընտրողների ցուցակներ կազմելու գործի հսկողությունը Միության խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովի հետ միասին նաև Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովին հանձնարարելը նպատակահարմար չէր լինի, վորովհետև նախ՝ այդ կատեղծեր գլխավորվելու, աշխատանքի համար անձնական պատասխանատվության բացակայություն, և յերկրորդ՝ գործնականապես ել չափազանց դժվար կլիներ, վորովհետև Միության խորհրդի ընտրությունների ոկրուգների և Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների ոկրուգների տերիտորիաները չեն զուգադիպում իրար:

Վերահիշյալ աշխատանքը յերկու ոկրուգային հանձնաժողովներից ալիլի նպատակահարմար և հանձնարարել Միության խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովին, ինչպես և արված է որևէում:

Շրջանային ընտրական հանձնաժողովներն ընտրական շրջան-

ներում ընդունում են ընտրական բյուլետենները, հաշվում են Միության խորհրդի և Ազգությունների խորհրդի պատգամավորության յուրաքանչյուր թեկնածուի ստացած քվեները, գործադրությունը հանձնում են Միության խորհրդի ընտրություններին և Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների համապատասխան Ոկրուգային հանձնաժողովներին:

Այսպիսով, Միության խորհրդի ընտրությունների գծով գործում են հետևյալ հանձնաժողովները. 1) Կենտրոնական (վորը միաժամանակ Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների համար է), 2) Միության խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովներ և 3) Շրջանային (վորոնք միաժամանակ Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների համար են):

Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների գծով գործում են. 1) Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների միութենական հանրապետության, ավտոնոմ հանրապետության, ավտոնոմ մարզի, աղղային ոկրուգի ընտրական հանձնաժողովները, 2) Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային հանձնաժողովները և 3) Շրջանային հանձնաժողովները (վորոնք միաժամանակ Միության խորհրդի ընտրությունների համար են):

«ՌՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» V գլուխը մանրամասնորեն վորոշում է յուրաքանչյուր հանձնաժողովի կազմելու ժամկետը, նրանց կազմը, հաստատման կարգը, աշխատանքի կարգը, հանձնաժողովի նիստերի քվորումը, հարցերի լուծման կարգը և այլն:

Հետաքրքրական է «ՌՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» համաձայն ընտրական հանձնաժողովներ կազմելու կարգը և նրանց կազմը համեմատել Ֆրանսիայի ընտրական հանձնաժողովների հետ:

1927 թվի որևէի համաձայն Ֆրանսիայում ղեկավարումնեւտի ղլխավոր քաղաքում ստեղծվում է ընտրական հանձնաժողով՝ հենց պատգամավորության թեկնածուներից կամ նրանց լիազորներից՝ քաղաքացիական գատարանի նախագահի կամ նրա կողմից

նշանակված դատավորի նախագահությամբ, փոստային գլխավոր հարկահավաքի կամ նրա ողնականի և դատարանի ավագ քարտուղարի մասնակցությամբ: Թեկնածուներից ու չինովնիկներից այդ կարգով կազմված հիշյալ հանձնաժողովի պարտականությունն է՝ տպագրել ու բաշխել ընտրական բյուլետեններն ու թեկնածուների բոլոր չրջաբերականները:

Բոլոր ընտրական ոկրուգների քվեները հաշվվում են դեպարտամենտի գլխավոր քաղաքում, այն հանձնաժողովի կողմից, վոր բաղկացած է քաղաքացիական դատարանի նախագահից և դեպարտամենտի գլխավոր խորհրդի ամենամեծ ծառայության ըստած ունեցող չորս անդամներից:

Մեր ընտրական հանձնաժողովների և Փրանսիական ընտրական հանձնաժողովների համեմատություներ մի անգամ ևս ցույց է տալիս սոցիալիստական դեմոկրատիայի առավելությունը:

Նշենք, վոր ըստ մեր ընտրական որենքի՝ առաջադրված թեկնածուները չեն կարող ոկրուգային ու չրջանային ընտրական հանձնաժողովի անդամ լինել այնտեղ, վորտեղ նրանք պատգամավորության թեկնածու չեն առաջադրված: Սոցիալիստական ընտրական որենքի այս պահանջները ևս նպատակ ունեն մեր յերկրի յուրաքանչյուր ընտրողի համար ապահովել իր կամքի ազատ արտահայտումը:

ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐ ԱՌԱՋԱԴՐԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

(«ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» VI ԳԼՈՒԽ)

Գերագույն խորհրդի պատգամավորության թեկնածու առաջադրելու կարգն ընտրությունները կատարելու կարևորագույն հարցն է: Ինչպե՞ս է լուծում այդ հարցը մեր ընտրական որենքը:

ԽՍՀՄ Սահմանադրության 141-րդ հոդվ. համաձայն «ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի ընտրությունների կանոնադրությունը» սահմանում է, վոր մեզ մոտ թեկնածուներն առաջադրվում են ըստ ԽԼՐԱԳՆԵՐԻ: Յուրաքանչյուր ոկրուգում ընտրվում է միայն

մեկ պատգամավոր, ընտրված է համարվում միայն նա, ով ձայների բացարձակ մեծամասնություն է ստացել:

Տվյալ ընտրական ոկրուգում պատգամավորության թեկնածուներ կարող են առաջադրվել անսահմանափակ թվով, և թեկնածու առաջադրելու իրավունքը որենքը վերապահում է բոլոր այն հասարակական կազմակերպություններին և աշխատավորներին ընկերություններին, վորոնք նշված են Սահմանադրության 141-րդ հոդվածում— կոմունիստական կուսակցական կազմակերպություններին, պրոֆիտություններին, կոոպերատիվներին, յերիտասարդական կազմակերպություններին, կուլտուրական ընկերություններին և սահմանված տրինական կարգով գրանցված մյուս կազմակերպություններին: Բացի այդ կազմակերպություններից և ընկերություններից՝ թեկնածուներ առաջադրելու իրավունք է վերապահվում ձևաարկությունների բանվորների ու ծառայողների ընդհանուր ժողովներին, կարմիր բանակայինների ժողովներին— ղինվորական մասերում, գյուղացիների ընդհանուր ժողովներին— կուլտեստություններում և խորհատեստություններին աշխատավորների ընդհանուր ժողովներին — խորհատեստություններում:

Սրա մասին ընտրական որենքում ստված է.

«ԽՍՀՄ Գերագույն խորհրդի թեկնածուներ առաջադրելու իրավունքը ԽՍՀՄ-ի Սահմանադրության 141-րդ հոդվածի հիման վրա ապահովվում է աշխատավորների հասարակական կազմակերպություններին և ընկերություններին՝ կոմունիստական կուսակցական կազմակերպություններին, արհեստակցական միություններին, կոոպերատիվներին, յերիտասարդության կազմակերպություններին, կուլտուրական ընկերություններին և այլ կազմակերպությունների համար, վորոնք գրանցված են որենքով սահմանված կարգով» (հոդվ. 56):

«Թեկնածու առաջադրելու իրավունքն իրականացնում են աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների ինչպես կենտրոնական որդանները, նույնպես և նրանց հանրապետական, յերկրային, մարդային ու չրջանային

որդանները, հավասարապես և բանվորներին ու ծառայողներին ընդհանուր ժողովները ձեռնարկություններում, կարմիր բանակայինների ընդհանուր ժողովները— զորամասերում, ինչպես և զյուզացիների ընդհանուր ժողովները— կոլտնտեսություններում, խորհանտեսությունների բանվորներին ու ծառայողներին ընդհանուր ժողովները— խորհանտեսություններում» (հոգվ. 57) :

«Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» 56-րդ և 57-րդ հոդվածները մտցրել են ընկեր Ստալինը : Խորհրդային սոցիալիստական դեմոկրատիզմի զարգացման գործում այդ հոդվածները վերթխարի նշանակություն ունեն : Նրանք ԽՍՀՄ-ի քաղաքացիների համար ընդարձակում ու յերաշխափություն են իսկական խորհրդային սոցիալիստական դեմոկրատիա և կյանքում մարմնացնում են Ստալինյան Մեծ Սահմանադրության սկզբունքները՝ մեր յերկրում ընտրական սիստեմի դեմոկրատացման մասին : Այսպես լայնորեն, իսկական դեմոկրատիկ ձևով և բուծում ԽՍՀՄ ընտրական որենքը՝ Գերագույն Խորհրդի թեկնածուներ առաջադրելու հարցը : Թեկնածուներ առաջադրելու իրավունքը վոչ մի բանով չի սահմանափակվում : Որենքը թեկնածուներին վոչ մի առանձին պահանջ չի առաջադրում, բացի քաղաքական իրավունակությունից (այսինքն՝ պահանջ, վոր թեկնածուն ընտրական իրավունքներից զրկված չլինի) :

Հարց է ծագում . ինչպե՞ս անել զանազան կրոնական միավորումների հետ : Վերապահո՞ւմ ե նրանց արդյոք մեր սոցիալիստական ընտրական որենքը պատգամավորության թեկնածուներ առաջադրելու իրավունքը : Այդ հարցին անհրաժեշտ և տալ բացասական պատասխան :

Ընդհանրապես՝ կարելի՞ յե արդյոք կրոնական միավորումները համարել հասարակական կազմակերպություններ, վոր նախատեսված են Ստալինյան Սահմանադրության 126 հոդվածով՝ Հասկանալի յե, վոր վոչ :

Ստալինյան Սահմանադրության մեջ ասված է .

«Աշխատավորության շահերի համապատասխան և ժողովրդա-

կան մասսաների կազմակերպչական ինքնադործունեյության զարգացման ու քաղաքական ակտիվության նպատակներով ԽՍՀՄ քաղաքացիներին ապահովվում ե իրավունք համախմբվելու հասարակական կազմակերպություններում...» (հոգվ. 126) :

Կրոնական միավորումներն աշխատավորության շահերին չեն համապատասխանում և բոլորովին նպատակ ել չեն հետապնդում զարգացնելու ժողովրդական մասսաների կազմակերպչական ինքնադործունեյությունն ու քաղաքական ակտիվությունը : Այդ միավորումներն իրենց դործունեյությամբ սահմանափակվում են բացառապես «իրենց կրոնական պահանջները բավարարելու» նպատակներով :

Սրանից հետևվում ե, վոր ամեն տեսակի տերտերական, աղանդավորական և դրանց նման հակահասարակական ու հակակուլտուրական համայնքները, խմբերը կամ խմբակներն աշխատավորության Խորհուրդների պատգամավորության թեկնածուներ առաջադրելու իրավունքով չեն ողտվում :

Յուրաքանչյուր առաջադրված թեկնածու պետք ե գրանցվի կամ Միության Խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովի կողմից կամ Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովի կողմից, նայած նրան, թե այդ թեկնածուն վոր պալատի համար ե առաջադրված :

Թեկնածուներ առաջադրած աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունները կամ ընկերությունները պարտավոր են նրանց գրանցել վոչ ուշ, քան ընտրություններից 30 որ առաջ (հոգվ. 59) :

Որենքը սահմանում ե, վոր Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովները պարտավոր են գրանցել ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի պատգամավորության այն բոլոր թեկնածուներին, վորոնք առաջադրվել են աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների կողմից, պահպանելով ԽՍՀՄ Սահմանադրության և «Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» պահանջները (հոգվ. 60) :

Այդպիսով, ինչքան թեկնածուներ ել աշխատադրներին հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների կողմից առաջադրվեն, — ընդ վորում պահպանած լինելով որենքի քոլոր պահանջները, — նրանք բոլորն ել կզբանցվեն, այդ բոլոր զբանցված թեկնածուները պետք է մտցվեն ընտրական բյուլետենի մեջ:

Թեկնածույին զբանցելուց մերժումը կարելի չէ բողոքարկել այն կարգով, վոր մատնանշված է «ՍՍՀՄ Գերագույն Սորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» 64, 65 հոդվածներում:

Մեր ընտրական որենքը ճիշտ սեեռում է նաև այն վոչ բարդ պահանջները, վորոնց պահպանումն անհրաժեշտ է թեկնածուների զբանցման համար: Այդ պարզ և հասկանալի պահանջները թված են ընտրական որենքի 61-րդ հոդվածում:

«Աշխատավորների այն հասարակական կազմակերպությունները կամ ընկերությունները, վորոնք ՍՍՀՄ Գերագույն Սորհրդի պատգամավորության թեկնածու չեն առաջադրում, պարտավոր են ներկայացնել Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովին հետևյալ փաստաթղթերը.

ա) Պատգամավորության թեկնածու առաջադրած ժողովի կամ նիստի արձանագրությունը, վորն ստորագրված է լինում նախագահության անդամների կողմից և վորի մեջ նշված է լինում նրանց տարիքը, բնակավայրը, թեկնածու առաջադրած կազմակերպության անվանումը, մատնանշված է լինում պատգամավորության թեկնածու առաջադրած ժողովի կամ նիստի տեղը, ժամանակը և մատնակիցների թիվը, ընդ վորում արձանագրության մեջ պետք է մատնանշված լինեն պատգամավորության թեկնածույի ազգանունը, անունը, հայրանունը, տարիքը, բնակավայրը, կուսակցականությունը, զբաղմունքը:

բ) Պատգամավորության թեկնածույի հայտարարությունը, թե ինքը համաձայն է քվեարկվելու տվյալ ընտրական օկրուգում՝ իրեն առաջադրած կազմակերպության կողմից:

Ինչպես յերևում է, մեր ընտրական որենքին խորթ են ամեն

ուսակի «խորամանկություններ» և ընտրական տեխնիկայի խճճվածություն:

Անհրաժեշտ է միայն, վորպեսզի թեկնածու առաջադրած ժողովի կամ նիստի արձանագրության մեջ մատնանշված լինեն թեկնածույի անունը, ազգանունը, կուսակցականությունը, բնակավայրը, զբաղմունքը, նաև, վորպեսզի ինքը՝ թեկնածուն՝ իրեն համաձայնությունը տա քվեարկվելու տվյալ ընտրական օկրուգում: Վերջին հանգամանքը շատ կարևոր է, վորովհետև «Կանոնադրության» 62 հոդվ. մատնանշում է, վոր յուրաքանչյուր պատգամավոր կարող է քվեարկվել միայն մեկ օկրուգում:

Յեթե թույլ տրվի յուրաքանչյուր պատգամավորին քվեարկվելու տասնյակ օկրուգներում կամ թեկնող յերկու օկրուգում և նրան իրավունք վերապահվի միայն ընտրություններից հետո վորոշել, թե նա վոր օկրուգից է ցանկանում ընտրված համարվել, ապա այդ կնշանակի նոր ընտրությունների անհրաժեշտություն ստեղծել բոլոր մյուս օկրուգներում, վորտեղ տվյալ պատգամավորը նույնպես ընտրվել եր: Այդ կրկնակի քվեարկությունից խուսափելու նկատառումով որենքը յուրաքանչյուր թեկնածույին իրավունք է տալիս քվեարկվելու միայն մի օկրուգում:

Գերագույն Սորհրդի պատգամավորության թեկնածուները չեն կարող լինել Միություն Սորհրդի ընտրությունների և Ազգությունների Սորհրդի ընտրությունների՝ Ոկրուգային ընտրական հանձնաժողովներին, ինչպես նաև Շրջանային ընտրական հանձնաժողովներին անդամներ այն օկրուգում, վորտեղ նրանք առաջադրված են վորպես պատգամավորության թեկնածուներ (հոդվ. 58): Դրանով ապահովվում է ընտրական հանձնաժողովի աշխատանքի անաչառությունը:

Ինչպես արդեն մատնանշվեց, աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունները և ընկերությունները պատգամավորության առաջադրված թեկնածուներին պարտավոր են զբանցել վոչ ուշ, քան ընտրություններից 30 օր առաջ:

Ընտրություններից 25 օր առաջ Ոկրուգային ընտրական

նակ ժողովուրդն ստուգում է յերկրի ղեկավարներին ընդհանուր, համառար, ուղղակի և դադարի քվեարկության միջոցով»¹⁾

Մեր ընտրական պայքարը վոչ մի ընդհանուր բան չունի դանազան կուսակցությունների և հասարակական խմբերի այն պայքարի հետ, վոր տարվում է արտասահմանում:

Բուրժուական գիտնական Զեմա Բրայսը, նկարագրելով ԱՄՆահանգները ընտրական «մեխանիկան», պարզապես հայտարարում է, վոր «Զանազան կեղծիքները, ինչպես, որինակ, ընտրական ցուցակների մեջ մտցնել այնպիսի անձանց, վորոնք իրավունք չունեն ընտրություններում մասնակցելու, կամ տված ձայների վոչ ճիշտ հաշվելը, սովորական յերեվույթ են համարվում վոչ միայն քաղաքային ընտրությունների, այլև շտատների ու Փեդերալ կառավարման պաշտոնյաների ընտրության ժամանակ»:

ԱՄՆ նախկին սենատոր Պետիդրյուն, վորն անցել է բուրժուական քաղաքականության «խոհանոցով» և սեփական անձի վրա վորձել է բուրժուական դեմոկրատիայի «մեխանիզմը», հրապարակորեն ասում էր, վոր ԱՄՆ-ում «սենատում տեղեր զենել այնքան սովորական բան է դարձել, վոր արդեն վոչ վոքի ուշադրությունը չի դրավում: Յեվ այլ կերպ ինչպե՞ս կարող է լինել, — բացականչում է Պետիդրյուն, — յեթե Միացյալ Նահանգների նախարահի բաղկաթոռն աղդային հանրապետական համագումարում աճուրդով եր վաճառվում և մնաց նրան, ով ավելի շատ վճարեց»:

Պետք է համեմատել սոցիալիստական պետության ընտրական որենքով նախատեսված կարգը, վորն աշխատավորների լայն մասաներին հնարավորություններ է տալիս նրանց ցանկացած թեկնածույին առաջադրել և պայքարել նրա համար, բուրժուական յերկրներում թեկնածուներ առաջադրելու կարգի հետ: Մեր

1) Ստալին — Կուսակցական աշխատանքի թերությունների և արոցկիստական ու այլ յերկրեաներին լիվիզացիայի յենթարկելու միջոցառումների մասին:

Ասահանադրությունը չի ճանաչում ակտիվ և պասիվ քաղաքացիների, — ամեն մի ընտրող 18 տարեկան հասակից սկսած կարող է ընտրել և կարող է ընտրվել: Բուրժուական յերկրների մեծ մասում, ինչպես մենք արդեն վերը տեսանք, ընտրվելու իրավունք տվող տարիքը զգալիորեն ավելի բարձր է, քան ընտրելու իրավունք տվող տարիքը, որինակ՝ 21 տարի և 30 տարի:

Անգլիայում համայնքների պալատի անդամության թեկնածույից պահանջվում է ներկայացնել 150 ֆունտ ստերլինգ դրամական, վորը չի վերադարձվում, յեթե թեկնածուն ստանում է տված ձայների մեկ ութերորդից ավելի պակաս: Առանձնապես աչքի յե ընկնում տարբերությունը յերկրորդ պալատը կազմելու պրոցեսում: Աղգությունների Խորհրդի անդամության թեկնածուները, ինչպես և Միության Խորհրդի անդամության թեկնածուներն առաջադրվում են միեւնույն հիմունքներով: Բուրժուական յերկրների յերկրորդ պալատները՝ ըստ ընդհանուր կանոնի՝ ռեակցիայի կենտրոն են ներկայացնում և կազմվում են, վորպես կանոն, «վոչ դեմոկրատիկ ճանապարհով, հաճախ նրա անդամների վերեվից նշանակելու միջոցով»:

Այսպես, Անգլիայի լորդերի պալատը ⁷¹8 մասով բաղկացած է ժառանգական անդամներից, մնացածներն արտոնյալ միությունների ներկայացուցիչներ են հանդիսանում: Ճապոնիայում պերերի պալատը նշանակվում է:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում սենատի անդամը պետք է ունենա վոչ պակաս, քան 30 տարեկան հասակ: Ֆրանսիայում սենատորները համար սահմանված է 40 տարեկան հասակ (իսկ պալատի պատգամավորների համար — 25 տարեկան), սենատի ընտրություններն ինքնավարական մարմիններից անուղղակի յեն:

Բնորոշ է, վոր Ֆրանսիայում սենատորների միջին հասակը 64 տարին է:

ԽՍՀՄ յերկու պալատների լիազորությունների ժամկետներն էլ միատեսակ են. նրանք միաժամանակ ընտրվում են և միաժա-

մանակ վերջացնում են իրենց աշխատանքը կամ արձակվում:

Մինչդեռ բուրժուական յերկրներում յերկրորդ պալատները սովորաբար ավելի «յերկարակյաց են», և այդպիսով նրա անդամներն ե՛լ ավելի քիչ չափով են կախված ընտրողներից:

Որինակ, Ֆրանսիայում պատգամավորների լիազորությունը տևում է 4 տարի, սենատորին՝ 9 տարի, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում՝ 2 և 6 տարի, Շվեդիայում՝ 4 և 8 տարի: Անգլիայում, ինչպես մենք արգեն ասացինք, լորդերը վոչ միայն ցմահ, այլև ժառանգականորեն վերին պալատի անդամներ են հանդիսանում:

Ընտրությունների համար չափազանց եյական է հանդիսանում այն հարցը, թե ո՛վ է կատարում ընտրությունների հետ կապված ծախսերը: Ե՛ւրդ հոգւլ. ասում է. «ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրություններին հետ կապված ծախսերը կատարվում են պետության հաշվին»: Խորհրդային քաղաքացու համար այդ ինքնին հասկանալի յ է հանդիսանում: Սակայն բուրժուական յերկրներում դործն այդպես չի դրված: Նույնիսկ այնպիսի առաջավոր բուրժուական-դեմոկրատական յերկրում, ինչպիսին Ֆրանսիան է, 1927 թ. հունիսի 21 որենքով ընտրական բյուլետեններին տպադրության և առաքման ու հանձնաժողովի քարտուղարի վարձատրության ծախսերը դրվում են թեկնածուների վրա: Ընտրական կամպանիան թեկնածույին չափ թանդ է նստում Անգլիայում, փորտեղ նրա վրա ընտրությունների հետ կապված քաղմաթիւլ ծախսեր են ընկնում: Այդ հանգամանքը դժվարացնում է պրոլետարական թեկնածուների առաջադրումը:

Բուրժուական — դեմոկրատական սահմանադրությունները հայտարարում են ազատություն թեկնածուների ազդեցության համար:

Մենք գիտենք, թե ինչպես այդ ազատությունը հաճախ խախտվում է կոմունիստական կուսակցության թեկնածուների նկատմամբ:

Կապիտալիստական իրավակարգի պայմաններում ազդեցության ազատությունը միայն ձևական իրավունք է հանդիսա-

նում: «Խոսում են խոսքի, ժողովների և մամուլի ազատության մասին, բայց մոռանում են, վոր այդ բոլոր ազատությունները բանվոր դասակարգի համար դատարկ հնչյունի կարող են վերածվել, յեթե նա զրկված է հնարավորությունից իր տրամադրության տակ ունենալու ժողովներին համար համար չենք, լավ տպարաններ, բավական քանակով տպագրելու թուղթ և այլն»: ¹⁾

Ստալինյան Սահմանադրությունն աշխատավորների շահերի համապատասխան և սոցիալիստական իրավակարգի ամրապնդման նպատակներով ԽՍՀՄ քաղաքացիներին վոչ միայն ապահովում է խոսքի, մամուլի, ժողովների և միտինգների, փողոցային յերթերի ու ցույցերի ազատություն, այլև քաղաքացիների այդ իրավունքները ռեալ կերպով ապահովվում են «աշխատավորներին և նրանց կազմակերպություններին տրամադրելով տպարաններ, թվթի պաշար, հասարակական չենքեր, փողոցներ, փոխադրության միջոցներ և նրանց իրականացնելու համար անհրաժեշտ այլ նյութական պայմաններ» (հոգւլ. 125):

Այդպիսով, միայն ԽՍՀՄ-ում է հնարավոր բարձրագույն մարմինների պատգամավորության թեկնածուների համար անաչառ ազդեցության մղելու իսկական, ռեալ ապահովված իրավունք՝ աշխատավորների շահերին համապատասխան և սոցիալիստական իրավակարգն ամրապնդելու նկատառումներով:

Մեր կուսակցական, պրոֆմիութենական և կոմյերիտական կազմակերպություններն ու աշխատավորների պատգամավորների Խորհուրդները պետք է բազմիցս անգամ ավելի ուժեղացնեն իրենց մասսայական-քաղաքական աշխատանքը, անդադար մերկացնեն և անխնա ջախջախեն տրոցկիստական-աջ սրիկաների և այլ լրտեսների, դիվերսանտների, ֆաշիստական հետախուզության դործակալների ու ժողովրդի այլ թշնամիների փորքադույն փորձերը՝ ընտրական կամպանիան ոգտադործել խորհրդային իրավակարգի, սոցիալիզմի գործի դեմ:

1) Ստալին — Ձեկուցում ԽՍՀՄ Սահմանադրության նախագծի մասին:

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ

(«ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» VII ԳԼՈՒԽ)

Ռուս ընտրությունները կատարվում են մի որևէ ընթացքում, վորն ընդհանուր է ամբողջ ԽՍՀՄ համար, ընդ վորում այդ որը պետք է անպայման լինի վոչ աշխատանքային որ, վոր ապահովում է ընտրողների առավելագույն մասնակցությունը քվեարկությանը:

Ընտրությունների որը սահմանում է ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի նախագահությունը վոչ ուշ, քան ընտրություններից 2 ամիս առաջ, միաժամանակ հրապարակվում են ընտրական օկրուգների ցուցակները:

Վորպեսզի յուրաքանչյուր ընտրող հաստատապես գիտենա ընտրության որը և տեղը, Շրջանային ընտրական հանձնաժողովները մինչ ընտրությունները մնացած 20 որվա ընթացքում ամեն որ նրանց մասին հրապարակում են մամուլում կամ մի վորեւե այլ միջոցով ազդարարում են ընտրողներին (հոդվ. 73):

Ընտրողներն իրենց ձայները տալիս են սկսած առավոտյան ժամը 6-ից և շարունակում են մինչև գիշերվա ժամը 12-ը:

Յեվրոպայի ժամանակակից բուրժուական յերկրների մեծ մասում ընտրությունները կատարվում են կիրակի որերը, բայց Անգլիայում, որինակ, բանվորական որը, մինչև յերեկոյան ժամը 10-ը: Ընտրական բյուլետեններ ընդունելու համար սահմանված ժամանակի տեղիդությունն ամեն տեղ ել զգալիորեն ավելի ցածր է, քան մեր ընտրական որենքով:

Որինակ, նախապատերազմյան Գերմանիայում քվեարկությունը կատարվում էր միայն 9 ժամվա ընթացքում: Ֆրանսիայում ներկայումս ընտրությունները կատարվում են առավոտյան ժամը 8-ից մինչև յերեկոյան ժամը 6-ը:

Սահմանելով, վոր քվեարկությունը կատարվում է վոչ-քանվորական որ և այն ել 18 ժամվա ընթացքում (առավոտյան

ժամը 6-ից մինչև գիշերվա ժամը 12-ը), ԽՍՀՄ ընտրական որենքը յուրաքանչյուր ընտրողին հնարավորություն է տալիս իրազեղելու իր ընտրական իրավունքը, վորովհետև ընտրական շրջանները, ինչպես մենք վերը մատնանշեցինք, կազմակերպված են այն հաշվով, վորպեսզի խորհրդային ընտրողի համար ապահովված լինեն առավելագույն հարմարություններ:

Ինչպե՞ս է կատարվում քվեարկության պրոցեսը:

Շրջանային հանձնաժողովի նախագահը ճիշտ առավոտյան ժամը 6-ին հանձնաժողովի անդամների ներկայությամբ պետք է նախ և առաջ ստուգի քվեատուիները և դրանից հետո կնքի:

Այդ պահանջը մտցված է որենքի մեջ ամեն տեսակի չարարկությունների հնարավորությունը վերացնելու նպատակով: Բուրժուական յերկրների պարլամենտական ընտրությունների պատմությունը դիտե շատ դեպքեր, յերբ քվեատուիները լցված են յեղել բյուլետեններով դեռ քվեարկությունն սկսվելուց առաջ:

Բյուլետենների լրացնելը կատարվում է առանձին սենյակում, վորտեղ քվեարկության ժամանակ, ներառյալ նույնիսկ ընտրական հանձնաժողովների անդամներին, վոչ վոքի չի թույլատրվում ներկա գտնվելու, բացի ձայն տվողներից (հոդվ. 77): Այդ սենյակը պետք է սարքավորված լինի միջնորմներով կամ շիրմաներով, միաժամանակ ներս թողնվող ընտրողների թվի համեմատ: Այդ կերպ որենքն ապահովում է գաղտնի քվեարկությունը:

Յուրաքանչյուր ընտրող քվեարկության պետք է ներկայանա անձամբ և ներկայացնի անձնագիրը կամ պրոֆմիտության տոմսը, կոլտնտեսական դրքույկը կամ իրեն անձնավորությունը հաստատող այլ վկայական:

Ընտրողների ցուցակով ստուգելուց և այնտեղ նշելուց հետո, ընտրողն ստանում է ընտրական բյուլետեն և սահմանված ձևի ծրար:

Որենքի նշված պահանջների յուրաքանչյուրը հսկայական նշանակություն ունի ընտրությունների ճշտությունը յերաշխա-

վորելու համար: Որինակ՝ չատ յերկրներում ընտրական բյուլետեններն ուղարկվում են ընտրողի տունը, նա կարող է ներկայանալ արդեն լրացրած բյուլետենով կամ ընտրական բյուլետյի շենքում ստանալ այն և լրացնել: Պարզ է, վոր քվեարկության ազատությունը և դադտնապահությունն ավելի մեծ չափով ապահովվում են այն ժամանակ, յերբ ընտրողը բյուլետենն ստանում է անմիջապէս Շրջանային ընտրական հանձնաժողովում և լրացնում է այն սենյակում, վորտեղ բացի իրենից, վոչ վոք իրավունք չունի ներկա գտնվելու:

Որենքի այն ցուցումը, վորպէսզի ընտրողը ներկայանա անձամբ, վերացնում է հաւատարմադրով, փոստով և այլ ձևով քվեարկելու հնարավորությունը, վորը դոյություն ունի մի քանի կապիտալիստական յերկրներում և չի ապահովում քվեարկության վո՛չ ազատությունը, վո՛չ ել դադտնապահությունը:

Բաղաքացիներին իսկական ազատություն և քվեարկության դադտնապահություն ապահովելու կարգը ճիշտ սահմանված է մեր ընտրական որենքով, վորտեղ պարզ ասված է.

«Յուրաքանչյուր ընտրող քվեարկում է անձամբ, այդ նպատակով ներկայանալով քվեարկության համար հատկացված շենքը, ընդ վորում ընտրողներն իրենց ձայները տալիս են ընտրական բյուլետենները փակ ծրարով քվեատուփի մեջ գցելով»:

«Ընտրությունների շենքում՝ բյուլետենները լրացնելու համար հատկացվում է առանձին սենյակ, վորտեղ քվեարկության ժամանակ արդէվում է, բացի քվեարկողներից, վորեւ մեկի, ներառյալ նաև Շրջանային ընտրական հանձնաժողովների անդամների, ներկայությունը. բյուլետենները լրացնելու համար մի քանի ընտրողներ միաժամանակ ներս թողնելիս սենյակը պետք է ունենայ միջնորմներ կամ շիրմաներ՝ միաժամանակ ներս թողնվող ընտրողների թվի համեմատ» (հոդվ. 77):

Նրանց հաշվառումը, ովքեր «քվեարկելու իրավունքի վկայականով» ներկայանում են ընտրություններին, պետք է կատարվի առանձին:

Այն սենյակը, վորտեղ ընտրական բյուլետենն է լրացվում,

ընտրողը ներ. է մտնում մենակ: Բացառություն է արվում միայն այն ընտրողի համար, վորն անդրադիտության կամ Ֆիզիկական պահասությունների (որինակ կուրության) հետեւանքով առանց ուրիշի ոգնության ի վիճակի չէ լրացնելու ընտրական բյուլետենը: Այդպիսի ընտրող կարող է հրավիրել մի վորեւ այլ ընտրողի, վորին նա անվանում է իր նախատեսված թեկնածույի աղջանունը, իսկ մնացած աղջանունները հանձնարարում է բյուլետենից ջնջել:

Բյուլետենը փակցնելով իրեն տրված ծրարի մեջ, ընտրողն անցնում է այն սենյակը, վորտեղ գտնվում է Շրջանային ընտրական հանձնաժողովը, և վերջինիս ներկայությամբ ընտրական բյուլետեն պարունակող ծրարը քվեատուփն է գցում:

Ընտրական որենքն այսպէս է սահմանում այդ կարգը.

«Ընտրական բյուլետեն լրացնելու համար հատկացված սենյակում ընտրողը յուրաքանչյուր ընտրական բյուլետենում թողնում է այն թեկնածույի աղջանունը, վորին ձայն է տալիս ինքը, ջնջելով մյուսներինը. բյուլետենները դնելով ծրարի մեջ և փակցնելով ծրարը, ընտրողն անցնում է այն սենյակը, վորտեղ գտնվում է Շրջանային ընտրական հանձնաժողովը, և ընտրական բյուլետեններ պարունակող ծրարը գցում է քվեատուփի մեջ» (հոդվ. 80):

Թողնելով բյուլետենի մեջ այն թեկնածույի աղջանունը, վորին նա ձայն է տալիս, ընտրողը դրանով իսկ ձայն է տալիս նրան:

Հետեւապէս՝ ընտրողն անմիջականորեն ընտրում է Միության խորհրդի պատգամավորին և Ազգությունների խորհրդի պատգամավորին: Դրանով իսկ իրադործվում է ուղղակի ընտրական իրավունքի սկզբունքը, վորովհետեւ ԽՍՀՄ-ում ընտրական իրավունք ունեցող բոլոր քաղաքացիներն անմիջականորեն մասնակցում են խորհրդային Միության բարձրագույն մարմինների ընտրություններին: Մի շարք բուրժուական յերկրներում, հատկապէս վերին պալատների ընտրությունների ժամանակ, դոյություն ունեն վոչ թե ուղղակի, այլ անուղղակի ընտրություններ,

այսինքն՝ քվեարկողներն ընտրում են վոչ թե պատգամավորներ, այլ ընտրողներ, և միայն վերջիններն են պատգամավոր ընտրում:

Հիմնականում այսպիսի ձևով եր կառուցված Պետական Դոմայի ընտրությունների ցարական ընտրական ուրենքը, ընդ վորում այդ անուղղակի ընտրությունները կառուցվում էին տասնյակ միլիոն աղքատակալությանը, հատկապես ճնշված ազգություններին, ընտրական իրավունքներից զրկելու հիման վրա, մեկ կողմից կալվածատերերի, ֆարերկանտների, առեկտրականների, հոգեվորականության, կուլակների, և մյուս կողմից՝ բանվորների ու աշխատավոր գյուղացիության ներկայացուցչության աղաղակող անհավասարության վրա: ԽՍՀՄ Ստալինյան Սահմանադրությունը սահմանում է ուղղակի ընտրություններ ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի, միութենական և ինքնավար հանրապետությունների Գերագույն Խորհուրդների, աշխատավորների պատգամավորների բոլոր Խորհուրդների համար:

Ընտրական շենքում քվեարկության ընթացքում ընտրական ազդեցության չի թուլատրվում (հոդվ. 82): Որենքի այդ պահանջըն այնքան հասկանալի չէ, վոր բացատրության կարիք չի ըզգում:

Քվեարկությունն ավարտվում է ընտրությունների ուղիղ գիշերը, ժամը 12-ին: Ճիշտ գիշերվա ժամը 12-ին նախագահը քվեարկությունն ավարտված է հայտարարում, հանձնաժողովն սկսում է բանալ քվեատուրները:

ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻ ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ

(«ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆ» VIII ԳԼՈՒԽ)

Ընտրությունների արդյունքները վորոշելու միջոցին վճռական նշանակություն ունի ձայների հաշվումը, վորը ընտրությունների մեջ գծավարագույն մոմենտներից մեկն է: «ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության մեջ

ձայներ հաշվելու կարգը մշակված է մինչև ամենափոքր մասնամասնությունները, վոր ապահովում է հաշվումի ճշգրտությունը և վերացնում է չարարկությունների հնարավորությունը:

Որենքով սահմանված կանոնի համաձայն ձայների հաշվումը բաղկացած է յերկու մոմենտից: Սկզբում Շրջանային ընտրական հանձնաժողովը տրված բյուլետենների հիման վրա հաշվում է և արձանագրում ձայների թիվը, վոր ըստ ընտրական շրջանի տրված են առանձին-առանձին Միության Խորհրդի յուրաքանչյուր թեկնածույի համար և առանձին՝ Ազգությունների Խորհրդի յուրաքանչյուր թեկնածույի համար:

Յերկրորդ մոմենտը՝ Միության Խորհրդի ընտրություններին Ոկրուդային հանձնաժողովները և Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների Ոկրուդային հանձնաժողովները, ստանալով շրջանային ընտրական հանձնաժողովների արձանագրությունները և նրանց մյուս նյութերը, այդ արձանագրությունների հիման վրա հաշվում են ձայների թիվը, վոր տրված է ամբողջ ոկրուդում յուրաքանչյուր թեկնածույին և վորոշում են ընտրությունների արդյունքներն ըստ ոկրուդի:

Քվեարկության տրեյունքները վորոշելու ամբողջ կարգի բնորոշ գիծը—դա լայն հրապարակայնությունն է: Հենց իրենք՝ ընտրական հանձնաժողովները կազմվում են աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների ներկայացուցիչներից, բայց դրանից դատ, ձայներ հաշվելու ժամանակ կարող են ներկա գտնվել հասարակայնության այդ նպատակով նշանակված հատուկ լիազորները:

Ինչպես է կատարվում ձայների հաշվումը Շրջանային և Ոկրուդային ընտրական հանձնաժողովներում:

Ձայների հաշվումը Շրջանային հանձնաժողովը կատարում է բաց. այնտեղ ներկա գտնվելու իրավունք ունեն աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների՝ դրա համար հատկապես լիազորված ներկայացուցիչները, ինչպես նաև մամուլի ներկայացուցիչները:

Նախ և առաջ Շրջանային հանձնաժողովը դցած ծրարների թիվը համեմատում է քվեարկութայնը մասնակցած անձերի թվի հետ և ստուգման արդյունքները մտցնում է արձանագրութայն մեջ:

Շրջանային հանձնաժողովի նախագահը բաց է անում ծրարները և հրապարակում է քվեարկման արդյունքներն ըստ յուրաքանչյուր բյուլետենի: Յուրաքանչյուր պատգամավորութայն թեկնածույի համար կազմվում է հաշվային թերթիկ յերկու որինակով՝ հանձնաժողովի քարտուղարի կողմից և Շրջանային ընտրական հանձնաժողովի՝ դրա համար լիազորված անդամների կողմից:

Քվեարկութայն արդյունքների գրանցումը կատարվում է առանձին-առանձին՝ ըստ Միութայն խորհրդի ընտրությունների և ըստ Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների:

Անվավեր են ճանաչվում չսահմանված՝ ձևի և գույնի բյուլետենները, առանց ծրարի կամ չսահմանված ձևի ծրարով տրված բյուլետենները, այն բյուլետենները, վորոնք պարունակում են ընտրվելիք պատգամավորների թվից ավելի քեկնածուներ (հոդվ. 90):

Չսահմանված ձևի կամ գույնի բյուլետենները, չսահմանված ձևի ծրարները չեյին կարող ստացվել ընտրական հանձնաժողովից, առանց ծրարի բյուլետեն տալը խախտում է զաղտնի քվեարկութայն սկզբունքը:

Ընտրվելիք պատգամավորների թվից ավելի թեկնածուներ պարունակող բյուլետեններն անվավեր են համարվում այն պատճառով, վոր՝ յեթե ընտրողը բյուլետենում թողել է մի քանի ազգանուններ, ապա ընտրական հանձնաժողովն ի վիճակի չէ վորոշելու, թե այդ ընտրողն ում է կամեցել ձայն տալ:

Ընտրական բյուլետենի վավերականութայն նկատմամբ տարակուսանք ծագելու դեպքում հարցը լուծում է Շրջանային ընտրական հանձնաժողովը՝ քվեարկութայն միջոցով:

Ձայների հաշվելը վերջանալուց հետո արձանագրություն է կազմվում և ստորագրվում 93-րդ հոդվածով նախատեսված կարգով:

Հաշվումը վերջացնելուց և արձանագրությունը կազմելուց հետո հանձնաժողովի նախագահը հրապարակում է քվեարկութայն արդյունքները հանձնաժողովի բոլոր անդամների ներկայութայն:

95, 96-րդ հոդվածներում մանրամասնորեն վորոշված են Շրջանային ընտրական հանձնաժողովների կողմից քվեարկութայն արձանագրությունների և հաշվումի թերթիկները Միութայն խորհրդի ընտրությունների և Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների Ոկրուդային հանձնաժողովներին ուղարկելու կարգը և ժամկետները, ընտրական բյուլետենների քվեարկութայն արձանագրութայն յերրորդ որինակի և կնիքի հետ միատեղ աշխատավորների պատգամավորների խորհրդին ի պահպանումը հանձնելու կարգը և բյուլետենների պահպանման ժամկետները:

Շրջանային ընտրական հանձնաժողովների կողմից ներկայացված քվեարկութայն արձանագրությունների հիման վրա, Ոկրուդային ընտրական հանձնաժողովները նույնպես աշխատավորների հասարակական կազմակերպությունների և ընկերությունների՝ այդ նպատակով հատուկ լիազորված ներկայացուցիչների ու մամուլի ներկայացուցիչների ներկայութայն հաշվում են բոլոր ընտրական շրջանների քվեարկութայն արդյունքները:

Որենքը մանրամասնորեն սահմանում է Ոկրուդային ընտրական հանձնաժողովների հաշվային թերթիկներ տանելու և արձանագրություններ կազմելու կարգը (հոդվ. 100-102):

Հաշվումը վերջանալուց սկսած վոչ ուշ, քան 24 ժամվա ընթացքում Միութայն խորհրդի ընտրությունների Ոկրուդային և Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների Ոկրուդային հանձնաժողովի նախագահները արձանագրութայն առաջին որինակը և հաշվային թերթիկներն ուղարկում է կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովին, իսկ արձանագրութայն յերկրորդ որինակը՝ Ազգությունների խորհրդի ընտրությունների՝ միութենական հանրապետութայն, ինքնավար հանրապետութայն կամ ինքնավար մարզի ընտրական հանձնաժողովին:

Ընտրված է հաշվում այն թեկնածուին, վորն ստացել է ձայ-
ների բացարձակ մեծամասնությունը, այսինքն բոլոր ձայների
կեսից ավելին, վորոնք տրվել են ոկրուզում և ճանաչվել են վա-
վերական, յեթե այդ դեպքում ոկրուզի ընտրություններում
մասնակցել է այդ ոկրուզում քվեարկելու իրավունք ունեցող
ընտրողների կեսից վոչ պակաս թիվը:

Արձանադրությունն ստորագրելուց հետո Միության Խոր-
հրդի ընտրությունների Ոկրուզային հանձնաժողովի նախագա-
հը հրապարակում է ընտրությունների արդյունքները և Միու-
թյան Խորհրդի պատգամավորության ընտրված թեկնածույին
վկայական է տալիս ընտրվելու մասին:

Նույն ձևով վարվում է և Ազգությունների Խորհրդի ընտ-
րությունների Ոկրուզային հանձնաժողովի նախագահն Ազգու-
թյունների Խորհրդի պատգամավորության ընտրված թեկնա-
ծույի նկատմամբ (հոդվ. 105, 106):

Այն դեպքում, յերբ վոչ մի թեկնածու չի ստանում ձայների
բացարձակ մեծամասնությունը, համապատասխան Ոկրուզային
ընտրական հանձնաժողովը դրա մասին հատուկ նշում է անում
արձանադրությունում, հայտնում է Կենտրոնական ընտրական
հանձնաժողովին և Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների
հանրապետական, ինքնավար մարզի կամ ազգային ոկրուզի ընտ-
րական հանձնաժողովին: Միաժամանակ ոկրուզային ընտրական
հանձնաժողովը հայտարարում է ամենից չատ ձայն ստացող
յերկու թեկնածուների վերաքվեարկություն (կրկնակի քվեար-
կություն): Վերաքվեարկությունը պետք է կատարվի վոչ ուշ,
քան ընտրությունների առաջին շրջանը վերջանալուց յերկու շա-
բաթ հետո:

Վերն արդեն նշվել է, վոր Անգլիայում, որինակ, համար-
վում է ընտրված այն թեկնածուն, վորը թեկուզ ձայների համե-
մատական մեծամասնություն է ստացել, այսինքն, նույնիսկ յե-
թե մինչև անգամ մյուս թեկնածուներին միատեղ վերցրած
ընտրողները տվել են քվեների ահագին մեծամասնությունը:

Փրանսիայում, այն դեպքում, յերբ ընտրությունների առա-
ջին շրջանում վոչ մի թեկնածու ձայների բացարձակ մեծամաս-
նություն չի ստանում, ապա նշանակվում է վերաքվեարկու-
թյուն (այնտեղ նա կոչվում է «քվեարկություն»), վորտեղ կա-
րող են քվեարկվել բոլոր նախկին առաջադրված թեկնածուները:
Պետք է ասել, վոր այս կարգը բաղմամբով չարարկություններ է
առաջացնում, վորովհետև մի քանի թեկնածուներ առաջադրվում
են հատուկ նպատակով՝ ընտրությունների յերկրորդ շրջանում
ներանց թեկնածությունը յետ վերցնել մի ուրիշ թեկնածույի
ողտի համար, կամ վորի կուսակցությունից դրա համար
ստանում են վորոշ վարձատրություն:

Մեր ընտրական որենքը քվեարկության ժամանակ միանգա-
մայն ճիշտ կերպով հենց իրենց՝ ընտրողներին է իրավունք տա-
լիս վորոշելու, թե արդյոք առաջին շրջանում ամենաչատ ձայն
ստացող յերկու թեկնածուներից վո՛րը պետք է ընտրվի:

Կարիք չկա նորից քվեարկության դնել մյուս թեկնածուներ
ի թեկնածությունը, քանի վոր առաջին շրջանում ընտրողների
աննշան մասն է նրանց ձայն տվել և՛ հետևապես՝ վոչ մի հիմք
չկա մտածելու, վոր նրանք յերկրորդ շրջանում կարողանան
ձայների բացարձակ մեծամասնություն չահել:

Ընտրությունները յե՞րբ են փանաչվում անվավեր: Այն դեպ-
քում, յերբ ընտրություններում մասնակցել է տվյալ ընտրական
ոկրուզի ընտրողների կեսից պակասը: Միության Խորհրդի կամ
Ազգությունների Խորհրդի ընտրությունների Ոկրուզային ընտ-
րական հանձնաժողովը, այդ հատուկ նշելով արձանադրության
մեջ, անմիջապես հաղորդում է Ազգությունների Խորհրդի ընտ-
րությունների՝ հանրապետության, ինքնավար մարզի Կենտրոնա-
կան ընտրական հանձնաժողովին:

Այս դեպքում Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը նշա-
նակում է նոր ընտրություններ վոչ ուշ, քան առաջին ընտրու-
թյուններից հետո յերկու շաբաթ ժամանակամիջոցում:

Շատ բուրժուական յերկրներում ընտրությունները համար-
վում են վավերական, թեկուզ այնտեղ ներկայացել է ընտրող-

ների 25-30 տոկոսը, վոր հաճախ և տեղի յե ունենում:

Դժվար ե յենթադրել, վոր մեզ մոտ աշխատավորներէ քաղաքական գիտակցութեան բարձր մակարդակի կապակցութեամբ՝ հնարավոր լինի, վոր ընտրողների կեսից ավելին չի ներկայանա իՍՂՄ Գերագույն Պորհրդի ընտրութիւններին: Սակայն որենքը պարտավոր ե նախատեսել այդպիսի դեպքեր: Մեր ընտրական որենքը համարում ե, վոր յեթե ընտրական ոկրուզի ընտրութիւններին մասնակցել ե ընտրողների կեսից պակասը, ապա ընտրութիւնները չի կարելի հաշվել իսկական ժողովրդական կամքի արտահայտութիւն, դրա համար նրանք հայտարարվում են անվավեր և կատարվում են նորից:

Ինչպես վերաբերկութիւնը, այնպես և նոր ընտրութիւնները կատարվում են «ԻՍՂՄ Գերագույն Պորհրդի ընտրութիւնների կանոնադրութեան»-ը միանգամայն համապատասխան և ըստ ընտրողների առաջին ընտրութիւնների համար կազմված ցուցակների:

Այն դեպքում, յերբ պատգամավորը դուրս ե գալիս իՍՂՄ Գերագույն Պորհրդի կազմից, Գերագույն Պորհրդի Նախագահութիւնը պատգամավորի դուրս գալուց հետո յերկու շաբաթվա ժամանակամիջոցում նշանակում ե նոր պատգամավորների ընտրութիւններ այն ընտրական ոկրուզում, վորտեղ ընտրված էր դուրս յեկած պատգամավորը: Ընտրութիւնները կատարվում են վոչ ուշ, քան իՍՂՄ Գերագույն Պորհրդի կողմից պատգամավորի դուրս գալուց սկսած յերկու ամսվա ժամանակամիջոցում:

ԻՍՂՄ Ստալինյան Սահմանադրութիւնը 50-րդ հոդվածում սահմանում ե, վոր Միութեան Պորհուրդը և Աղղութիւնների Պորհուրդն ընտրում են մանդատային հանձնաժողովներ, վորոնք ստուգում են յուրաքանչյուր պալատի պատգամավորների լիազորութիւնները: Այդ մանդատային հանձնաժողովներին իՍՂՄ Գերագույն Պորհրդի ընտրութիւնների Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը հանձնում ե ընտրութիւնների դործաւարութիւնը:

Մանդատային հանձնաժողովի ղեկուցման հիման վրա պալատները վորոշում են՝ կամ ընդունել լիազորութիւնները, կամ բեկանել առանձին պատգամավորների ընտրութիւնները:

Որենքը քրեական պատիժ ե սահմանում նրանց համար, ովքեր իՍՂՄ քաղաքացիներին նրանց ընտրական իրավունքի իրականացման գործում արգելքներ են ստեղծում:

Ընտրական որենքում ասված ե.

«Ամեն վոք, ով բռնութեան, խաբեբայութեան, սպառնալիքների կամ կաշառքի միջոցով խոչընդոտ կհանդիսանա իՍՂՄ քաղաքացուն՝ իՍՂՄ Գերագույն Պորհրդի պատգամավոր ընտրելու կամ ընտրվելու իր իրավունքն իրականացնելու գործում, պատժվում ե աղատադրկմամբ մինչև յերկու տարի ժամանակով» (հոդվ. 111):

«Պորհրդի այն պաշտոնատար անձը կամ ընտրական հանձնաժողովի անդամը, վորը կկեղծի ընտրական փաստաթղթերը կամ դիտավորյալ կերպով սխալ կհաշվի ձայները, — պատժվում ե աղատադրկմամբ մինչև 3 տարի ժամանակով» (հոդվ. 112):

Բուրժուական-դեմոկրատական յերկրներում նույնպես որենքներ դրուլթիւն ունեն, վորոնք արգելում են ընտրողի նըկատմամբ դործադրել ճնշում, սպառնալիքներ և այլն: Բայց մենք իրականում ի՞նչ ենք տեսնում այնտեղ: Իրականում այնտեղ ծաղկում ե անդուսպ կաշառակերութիւն՝ ընտրողների ամեն տեսակի «նվերների» անվան տակ: Իրար մեջ պայքար մղող զանազան բուրժուական կուսակցութիւնները ընտրողների մասաներին տեղորի և շանտաժի յեն յենթարկում, աշխատելով ինչ դնով ել լինի իրենց թեկնածուներին ապահովել ձայներով: Մենք տեսնում ենք, վոր ամենադեմոկրատիկ բուրժուական յերկրներից մեկում՝ Ամերիկայում հազվադէպ չեն այն դեպքերը, յերբ ընտրական ձայներն առելտրի առարկա յեն հանդիսանում: Ընտրութիւնների ծախսերը հսկայական չափերի յեն հասնում:

Որինակ՝ ըստ բրիտանական հանրագիտարանի տվյալների, ԱՄՆ-ի նախագահի ընտրութիւնների արժեքը յերկու պայքարող կապիտալիստական կուսակցութիւնների համար կազմում ե

20 միլ. դոլլար: Մեկ սենատորի ընտրության համար ծախսված է յեղել 100 հազ. դոլլարից ավելի:

Որենքները, վոր բուրժուական յերկրներում սահմանում են ընտրությունների համար թեկնածուների կամ կուսակցությունների կողմից ծախսվելիք գումարների առավելագույն չափը, և որենքները, վոր վորոշում են ընտրողներին կաշառելու նպատակով գործադրվող արգելված գործողությունների շրջանը, չատ հեշտությամբ դանց են առնվում:

Որինակ, Անգլիայում լայն կերպով գործադրվում էր թեկնածույի հաշվին ընտրողներին կառք տրամադրելը նրանց քվեարկելու վայրը տանելու համար: Այդ նպատակին հատկացվում էր հազարավոր ֆունտ ստերլինգ: 1883 թվի որենքն արգելեց վաքձու կառքեր տրամադրելը: Բայց այդ ժամանակից սկսած՝ լայն կերպով գործադրվում է կալվածատերերի, ֆարրիկանտների և այլնի սեփական ավտոմոբիլների, կառքերի տրամադրելը, վոր որենքի ներգործության տակ չէր ընկնում, ընդ վորում ընտրողներին ավելի հրապուրելու նպատակով տրամադրվում են տոհմանչաններով զարդարված ամենաչքեղ կառքերը, իսկ կառապանը կամ շոֆերը հենց նույն նպատակով հաճախ հանդիսանում է տիտղոս կրող մի վորեւե յերիտասարդ գուքս, կոմս կամ բարոն:

Բուրժուական գիտնականների մեծամասնությունն ստիպված է խոստովանել, վոր գոյություն ունեցող որենքները և նրանց կիրառման կարգն այնտեղ լայն ասպարեղ են ստեղծում չարարկությունների համար, ընտրողների վրա ճնշում դործ դնելու համար, ի հարկե՝ կապիտալիստների և կալվածատերերի շահերի կապակցությամբ:

Մեր ընտրական որենքը խստիվ պատժում է ամեն մի անձնավորության, վորը բռնության, խարեքայության, սպառնալիքների կամ կաշառքի միջոցով խոչընդոտ կհանդիսանա ԽՍՀՄ քաղաքացուն՝ ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի պատգամավոր ընտրելու կամ ընտրվելու իր իրավունքի իրականացման գործում և՝

եւ առավել խիստ՝ Խորհրդի այն պաշտօնաւար անձանց կամ ընտրական հանձնաժողովների անդամներին, վորոնք կկեղծեն ընտրական բյուլետենները, կամ ղիտավորյալ կերպով ճիշտ չեն հաշվի ձայները:

Խորհրդային Միության յուրաքանչյուր քաղաքացի անմիջականորեն պետք է ուսումնասիրի «ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրությունների կանոնադրության» տեքստը: Դրան ողնելը՝ մեր բոլոր աշխատողների, կուսակցական և անկուսակցական բուլշեիկների ամենասառաջակարգ խնդիրն է:

ԽՍՀՄ Միության Գերագույն Խորհրդի ընտրությունները մոտ են: Մեր յերկիրն ստացավ աշխարհիս ամենադեմոկրատիկ ընտրական որենքը: Այդ որենքը կուսակցական կադակերպությունների, բոլոր կոմունիստների վրա հակադաս պարտականություն է դնում՝ առավելագույն լայն չափով ծախվել մասսայական՝ քաղաքական աշխատանքը, ընտրություններն այնպես չախապատրաստել, վոր աշխատավոր մասսաները ԽՍՀՄ ապագա Գերագույն Խորհրդի անդամներ ընտրեն սոցիալիստական շինարարության իսկական, անհաշտ և անհողող պաշտպաններին, ճապոնա-գերմանական գործակալության՝ կապիտալիզմի տրոցկիստ-բուխարինյան վերականգնողների և մեղ դեռ չընապատող կապիտալիստական այլ գործակալների կողմից Մեծ Սոցիալիստական Հոկտեմբերյան հեղափոխության նվաճումներին վրտնձող թշնամիների դեմ պայքարող աննկուն մարտիկներին ընտրել:

Պետք է հիշել, վոր հայրենիքի դավաճանները, ժողովրդի թշնամիները, ճապոնա-գերմանական լրտեսները և դիվերսանտները՝ տրոցկիստները, գինովյեվականները, բուխարինականները, ռիկովականները և այլ սրիկաները կիորձեն Խորհուրդների ընտրություններն ողտադործել իրենց ստոր հակահեղափոխական նպատակների համար: Մեր պարտքն է՝ ամեն կերպ բարձրացնել զղոնությունը, նրանց դուրս վռնդել այն բոլոր վորջերից, վորտեղ նրանք թաքնվել են, անխնա ջարդել ու արմատախիլ անել նրանց:

Սոցիալիստական պետութեան ընտրական օրենքը, վոր իրա-
կանացնում է Ստալինյան Սահմանադրութեան մեծ դադափար-
ներն ու սկզբունքները, սոցիալիստական դեմոկրատիզմի սկզբ-
բունքները, մարդկութեան պատմութեան մեջ առաջին անգամ
մտցնում է իսկական ընդհանուր, հավասար և ուղղակի ընտրա-
կան իրավունքը՝ զաղտնի քվեարկութեամբ:

Ընկեր Ստալինը, բնութագրելով նոր ընտրական օրենքը,
ասաց.

«Մեր նոր ընտրական սխտեմն առաջ կշարժի բոլոր հիմ-
նարկութիւններին և կազմակերպութիւններին, կստիպի նրանց
բարեւաւելու իրենց աշխատանքը: Ընդհանուր, հավասար, ուղ-
ղակի և զաղտնի ընտրութիւնները ԽՍՀՄ-ում վորպես մտրակ
կհանգիստանա բնակչութեան ձեռքին իշխանութեան վատ աշխա-
տող որդանների դեմ»: ¹⁾

«ԽՍՀՄ Գերագույն Խորհրդի ընտրութիւնների կանոնադրու-
թեան» պարզ հստակ հոդւածներում պաշտպանված են խոր-
հրդային ընտրողի բոլոր իրավունքները, ապահովված են և յե-
րաշխաւորված ընտրութիւնների իսկական ազատութիւնը,
խորհրդային Ժողովրդի իր սոցիալիստական պետութեան կառա-
վարման մեջ իսկական մասնակցութիւնը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ԽՍՀՄ-ի ընտրական սխտեմը	3
2. Ընտրողների ցուցակները կազմելու կարգը	27
3. Ընտրական ոկրուղները	33
4. Ընտրական շրջանները	37
5. Ընտրական հանձնաժողովները	41
6. Թեկնածուներ առաջադրելու կարգը	46
7. Քվեարկութեան կարգը	58
8. Ընտրութիւնների արդյունքների վորոշումը	62

¹⁾ Ընկեր Ստալինի զրույցը պարոն Ռոյ Հովարդի հետ, յերես 23:

Թարգմ. Հ. Հարությունյան և Վարդ-Կամսար
Պատ. խմբագիր՝ Հ. Գասպարյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ի. Վարդանյան
Սրբազրիչ՝ Լ. Ավագյան
Կոնտրոլ սրբազրիչ՝ Ս. Շահբազյան

Գլավիտի լիազոր. Խ— 9313. Հրատ. 4361

Պատվեր 1277. Տիրաժ 20.000

Թուղթ 62×94. Տպագր. 4 մամ.

Մեկ մամ. 34560 նիշ. Հեղին. 33/4 մամ.

Հանձնված է արտադրություն 26 նոյեմբերի 1937 թ.

Մտորագրված է տպագրություն 4 դեկտեմբերի 1937 թ.

Գինը 60 ԿՈՊ.

ՊԵՏՀՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ, ԼԵՆԻՆԻ ՓՈՂ. № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0206361

ԳԻՆԸ 60 Կ.

544

35. 731

Н. В. КРЫЛЕНКО
Избирательный закон
союза ССР
Гиз Арм. ССР, Ереван, 1937 г.